Thomas Bernhard

Goethe Öleyazıyor

öykü

Çeviren: Fatih Özgüven

YKY
Yapı Kredi Yayınları

GOETHE ÖLEYAZIYOR

Thomas Bernhard 9 Şubat 1931'de Hollanda'nın Heerlen kentinde AvusturyalI bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Annesi yazar Johan-nes Freumbichler'in kızıdır. Bernhard, Viyana ve Seekirchen'de annesinin ailesinin yanında büyüdü. 1943 sonbaharından 1944 sonbaharına dek Salzburg'da yatılı bir okulda okudu. 1945 yazında Salz-burg'daki Johanneum'a başladı. 1946 sonunda bütün aile Salzburg'a taşındı. 1947'de lise öğrenimine ara vererek bir bakkalın yanında çıraklık yaptı. 1948'de zatülcenp, 1949 ilkbaharında ağır bir akciğer rahatsızlığı geçirdi. 1949 Şubatı'nda büyükbabasını, 1950'de annesini yitirdi. 1951 yılına kadar Grafenhof'taki sanatoryumda kaldı, orada ilk yazarlık denemelerini gerçekleştirdi. 1952-1957 yılları arasında Salzburg Mozarteum Akademisinde müzik ve oyunculuk öğrenimi gördü; Artaud ve Brecht üzerine hazırladığı benzersiz bitirme çalışması büyük bir yankı uyandırdı. 1957'den başlayarak serbest yazarlık yaptı, uzun süreli olarak yurtdışında kaldı. 1965'te Ohlsdorf'ta (Yukarı Avusturya'da) bir çiftlikte yaşamaya başladı. Seksenli yıllarda Viyana'da da yaşadı. 12 Şubat 1989'da Gmunden'de (Yukarı Avusturya'da) öldü.

Kitap-lık dergisinin Mayıs-Haziran 2001 tarihli 47. sayısında "vesikalık konuğu" olan Thomas Bernhard ile Kurt Hofmann'm yaptığı bir dizi söyleşiden oluşan *Thomas Bernhard'la Konuşmalar* adlı kitap YKY tarafından 2000 yılında yayımlandı.

Türkçede başlıca yapıtları: *Wittgenstein'ın Yeğeni,* Metis, 1989; *Kahramanlar Alanı,* Can, 1992; *Neden. Bir Değini,* Mitos, 1993; *Mahzen. Bir Vazgeçiş,* Mitos, 1994; *Soluk. Bir Karar,* Mitos Boyut, 1997; *Soğukluk. Bir Dışlanma,* Mitos, 1997; *Bir Çocuk,* Mitos, 1997; *Tiyatrocu,* Mitos Boyut, 1999; *Odun Kesmek,* YKY, 1999; *Bitik Adam,* YKY, 2000; *Eski Ustalar,* YKY, 2002; *Ses Taklitçisi,* YKY, 2003; *Yok Etme*, YKY, 2005; *Don,* YKY, 2006; *Beton,* YKY, 2007; *Yürümek • Evet,* YKY, 2009; *Düzelti*, YKY, 2011; *Amras • Watten,* YKY, 2013.

Fatih Özgüven 1957 İstanbul doğumlu. Avusturya Lisesi ve İÜEF İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. İletişim Yayınları'nda editör olarak çalıştı. 1999-2010 yılları arasında İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi Sinema ve TV Bölümü'nde ders verdi. İlk yazısı *Birikim* dergisinde çıkmıştır. Sinema ve edebiyat yazılarını *Yazko Çeviri, Yazko Somut, Çağdaş Eleştiri*, *Gösteri, Video-Sinema, Sokak, Yeni Gündem, Express, Roll* dergileri ile *Cumhuriyet* ve *Radikal* gazetelerinde yayımladı. *Esrarengiz Bay Kartaloğlu* adlı bir romanı, *Bir Şey Oldu, Hiç Niyetim Yoktu* ve *Hep Yazmak İsteyenlerin Hikâyeleri* başlıklı hikâye kitapları ve *Yerüstünden Notlar* adlı bir denemeler derlemesi vardır. Borges, Nabokov, Henry James, Karen Blixen, Thomas Bernhard, Vir-ginia Woolf, Christopher Isherwood gibi yazarların eserlerini çevirmiştir. *Radikal* gazetesinde sinema üzerine yazmayı sürdürmektedir.

Thomas Bernhard'ın YKY'deki kitapları:

Odun Kesmek *(1999)*

Bitik Adam *(2000)*

Eski Ustalar *(2002)*

Ses Taklitçisi *(2003)*

Yok Etme *(2005)*

Don *(2006)*

Beton *(2007)*

Yürümek • Evet *(2009)*

Ödüllerim *(2010)*

Düzelti *(2011)*

Amras • Watten *(2013)*

THOMAS BERNHARD

Goethe Öleyazıyor

Çeviren:

Fatih Özgüven

Öykü

Yapı Kredi Yayınlan - 3971 Edebiyat-1120

Goethe Öleyazıyor / Thomas Bernhard Özgün adı: Goethe schtirbt
Çeviren: Fatih Özgüven

Kitap editörü: Fahri Güllüoğlu Düzelti: Filiz Özkan

Kapak tasanmı: Nahide Dikel

Baskı ve Cilt: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. Başkent O.S.B. 22. Cad. No: 6 Malıköy / Ankara Tel: (0312) 640 16 23 Sertifika No: 26886

Çeviriye temel alınan baskı: Suhrkamp Verlag, Berlin, 2010 1. baskı: İstanbul, Eylül 2013 ISBN 978-975-08-2626-9

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23 http://www.ykykultur.com.tr e-posta: ykykuItur@ykykultur.com.tr İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

İÇİNDEKİLER

Goethe Öleyazıyor

Yirmiikisi öğleüzeri Riemer bana saat ikibuçuğa ayarlanan, şimdilerde ulusun en önemli şahsiyeti ve aynı zamanda gelmiş geçmiş en büyük Alman denilen Goethe'yi ziyaretim sırasında büyük yazarla *bir yandan alçak sesle ama çok da alçak olmayan bir sesle* konuşmamı öğütledi, çünkü *kimi şeyi korkutucu bir berraklıkla duyuyordu*, *kimini ise hemen hemen hiç duymuyordu,* neyi duyup neyi duymadığı kestirilemiyordu ve ölüm döşeğine uzanmış, az çok hiç kıpırdamadan pencereye doğru bakan deha ile sohbetin en müşkül tarafı uygun ses tonu bulmak olmakla birlikte, her şeyden önce bütün duyularla dikkat kesilmek suretiyle, bu her halükârda insanı mahzun eden sohbette, artık belirgin olarak son demlerine yaklaşmış o Zihin'e denk düşen vas'atı bulmak gene de mümkündü. Kendisi, Riemer, son üç gündür, sık sık Goethe ile konuşmuş, hatta iki keresinde Goethe'nin durmadan ve son anma kadar yanmda kalması için ısrar ettiği söylenen Krâuter de oradaymış, ama bir kere de yalnız görmüş, çünkü Krâuter, anlatılana göre Riemer'in Goethe'nin odasında belirmesi sonucu aniden fenalaşır gibi yaparak odayı terk etmiş, bunun üzerine Goethe hemen, eski günlerde olduğu gibi Riemer'le *Das Zıoeifelnde und das Nichtzıoeifelnde* (Kuşku Duyan ve

Kuşku Duymayan) üzerine sohbete girişmiş, tıpkı Mart'ın o ilk günlerinde olduğu gibi, o günlerde, Riemer'e göre, Goethe hep bu konuyu açarmış, hep, hep, döne döne, büyük bir zindelikle, Riemer'e bakılırsa, Şubat sonu sıraları hemen hemen, nerdeyse tamamen, Riemer'le günbegün sabah egzersizi yapar gibi, Krâuter olmadığında yani, Riemer'in daima *Goethe'nin dikizcisi* diye tanımladığı o *öküz* olmadığında, *Tractatus logico-philosophicus'tan* bahseder ve genelinde Wittgenstein felsefesinin *kendininkine en yakın duran,* aynı zamanda *kendininkini devam ettiren felsefe* olduğunu söylermiş; eğer kendisinin, Goethe'nin hayat boyu aldığı ve algıladığı her şeye Burası, ötekinin hayat boyu aldığı ve algıladığı her şeye de Orası demek gerekse, VVittgenstein felsefesinin kendisininkini kapsayacağını teslim etmesi gerekirmiş, *gerçi belki tamamen de* değil. Goethe bu düşünceden zamanla o kadar heyecanlanmış ki, Krâu-ter'den Wittgenstein'ı getirtmesini istemiş, adamı hemen, parası neyse verip, İngiltere'den VVeimar'a getirtsinmiş, *her ne pahasına olursa olsun* ve

olabildiğince çabuk; gerçekten de Krâuter YVittgenstein'ı Goethe'yi gelip görmeye ikna edebilirdi, hem de ilginçtir tam da gün, o yirmiikisin-de; Wittgenstein'ı VVeimar'a davet etme fikri Goethe'nin aklına daha Şubat sonu gelmişti, diyordu Riemer şimdi, Krâuter'in iddia ettiği gibi Mart başı değil; VVittgenstein'ın ne pahasına olursa olsun VVeimar'a Goethe'nin yanma gelmesini önlemek isteyenin Eckermann olduğunu Ecker-mann'ın kendisinden Krâuter bizzat öğrenmiş olabilirdi; Eckermann Goethe'ye VVittgenstein hakkında o kadar *utanmazca* şeyler anlattı ki, diyordu Krâuter, o zamanlar daha gücü kuvveti yerinde olan, dolayısıyla fiziksel ve günbegün yapılması gereken işlere de kalkışabilen Goethe şehre bile inebilecek, oturduğu Frauenplan'ı ardında bırakarak Schiller evi tarikiyle VVieland'a bile gidebilecek

Goethe, diyordu Riemer, o Goethe Eckermann'a Wittgenstein hakkında tek kelime dahi söylemeyi yasak etmişti *en saygıya değer* demişti onun için Goethe, kelimesi kelimesine. Goethe'nin, Eckermann'a, şimdiye dek kuşku yok ki hiç sekteye uğratmadan yerine getirdiğin hizmetler, Alman felsefesinin şu karanlık saatinde artık sıfıra irca oldu dediği söyleniyordu, Wittgenstein'ı Goethe'nin gözünden düşürmek için ucuz düzenler kuran Eckermann bağışlanmaz biçimde suçlu konumuna düşmüştü ve Oda'yı hemen terk etmeliydi, *Oda* demiş deniyordu Goethe normalde kullandığı kelimenin tersine, çünkü yattığı odaya sadece yatakodası derdi her zaman, Oda lafını Eckermann'm kafasına kakmış, Eckermann olduğu yerde bir an apışıp kalmış, tek kelime etmemiş ve Goethe'yi terk etmişti. *Beni sahip olduğum en kutsal şeyden yoksun bırakmak istedi*, dediği söyleniyordu Goethe'nin, *Eckermann ki her şeyini bana borçlu, bensiz bir hiç olurdu, Riemer*.

Eckermann yatakodasmı terk ettikten sonra, Goethe tek kelime edecek halde değilmiş, art arda *Eckermann* kelimesini tekrarladığı söyleniyordu, o kadar sık söylemişti ki, Riemer'e Goethe deliliğin eşiğindeymiş gibi gelmişti. Derken Goethe aniden kendini toparlamış ve konuşmayı başarmıştı ama Eckermann hakkında değil, VVittgenstein hakkında. Goethe, arada sadece Manş Denizi engelinin olduğu Oxford'da kafa dengini bulmaktan büyük mutluluk duyuyordu, demişti Riemer, bunu aktanrken de tamamen inandırıcı bir hali vardı Riemer'in, daha önceki süslü ve güven telkin etmez üslubunun tersine; birdenbire Riemer'in olayı aktarışına, eski

aktarımlarında eksikmiş gibi duran bir sahicilik gelmişti, VVittgenstein Oxford'da, Goethe VVeimar'da diyesiymiş Goethe, ne bahtiyarlık sevgili Rie-mer, kim hissedebilir bu bahtiyarlığın değerini, benden başka, bu bahtiyarlıkla en bahtiyar olan benden başka. Riemer sık sık vurguluyordu, Goethe *en Bahtiyar* diye tekrarlayıp durmuş. Oxford'daki VVittgenstein hakkında. Riemer *Cambridge'de* deyince Goethe demiş ki, *ister Oxford ister Cambridge, bu düşünce hayatta beni en bahtiyar eden düşünce, ki bu hayat bahtiyar düşüncelerle dopdoluydu.* Bütün bu bahtiyar düşünceler içinde beni en bahtiyar eden VVittgenstein diye birinin varlığı. Riemer önce bilememiş Goethe ile VVittgenstein arasında nasıl bir bağlantı kurulabileceğini, gidip Krâuter'le konuşmuş, ama beriki tıpkı Eckermann gibi VVittgenstein'ın VVeimar'da boy göstermesi konusunu duymak bile istemiyormuş. Goethe ise, Goethe'nin bizzat bana söylediklerinden de biliyorum, VVittgenstein'ı mümkün olduğu kadar çabuk görmek istiyormuş, Krâuter ise durmadan, VVittgenstein *Nisan'dan önce* gelmesin diyormuş, Mart hiç de uygun olmayan bir zamanmış, Goethe bunu bilmiyormuş ama kendisi, Krâuter biliyormuş, Eckermann birçok bakımdan haksız değilmiş VVittgenstein'ı Goethe'nin aklından silme konusunda, tabii saçmalık bu, dedi Krâuter, Goethe Eckermann'ın kendisini bir şeyden vazgeçirmesine hiç izin vermiş miymiş, ama Eckermann'm sezgileri kuvvetlidir, demişti Krâuter bana, beraber VVieland evinin önünden geçerken; o tartışmalı gün, Goethe'nin yanlış anlamaya meydan vermeyecek biçimde ille VVittgenstein gelsin, tabir caizse selefim boy göstersin diye tutturduğu gün Eckermann fazla ileri gitmiş, Goethe'nin fiziksel ve ruhsal gücünü ve becerilerini düpedüz abartmış gözünde ve Goethe, sırf VVittgenstein yüzünden, başka hiçbir şeyden değil, Eckermann'dan ilişkiyi kesmiş. Aşağıdaki kadınların (holde bekleşiyorlardı!) Goethe'yi, sadece ve sadece VVittgenstein meselesi yüzünden artık kesinleşen Eckermann'ı kovma kararından vazgeçirme girişimleri, ki kadınlar bunu anlayamamışlar tabii, boşa çıkmış. Ben biliyorum, Goethe iki gün odasına kadın ziyaretçi sokmamış, üstelik ömür boyu tek bir gününü bile kadın ziyaretçi olmadan geçiremeyen Goethe, dedim Riemer'e; Eckermann aşağıda kadınların arasında durmuşmuş, Krâuter'in sonradan dediğine göre neye uğradığını şaşırmış halde, kadınlar meseleyi Goethe'nin sağlığının genelde kötüye gidişine bağlamak istemişler, ciddiye alma demişler, en azından o an aldığı kadar ciddiye almaşınmış, derken kadınlardan biri, holde duran bir sürü kadından hangisi hatırlamıyorum, Eckermann için ricacı olmak üzere Goethe'nin yanma

çıkmış, ama Goethe kararından caydırılabilecek gibi değilmiş, demişmiş ki, yaşamış yaşayacak hiçbir kimse tarafından Eckermann tarafından incitildiği kadar incitilip hayal kırıklığına uğradığı vaki değilmiş, onunla artık hiç görüşmeyecekmiş. Goethe'nin bu *artık hiç*'i holde sık sık anılmış, Eckermann Goethe evinden çoktan ayrıldıktan ve hatta tamamen gözden kaybolduktan sonra bile. Eckermann'ın bugün nerelerde olduğunu kimse bilmiyor. Krâuter araş-tırttı ama bütün o araştırmalar sonuçsuz kaldı. Halle ve Leipzig'deki jandarmaya bile haber verilmiş, Riemer diyor ki Eckermann'ın ortadan kaybolması konusunda Krâuter Berlin ve Viyana'ya dahi haber salmış, Riemer böyle diyor. Krâuter, diyor Riemer, Goethe'yi çeşitli kereler VVittgenstein'ı VVeimar'a getirme fikrinden caydırmaya çalışmış ve demiş ki, Goethe tarafından, en büyük Alman tarafından davet edilse bile VVittgenstein VVeimar'a gelir mi, o da şüpheliymiş ayrıca, çünkü Wittgenstein'ın düşünce biçimi böyle kesinlikleri sallantıya uğratırmış, tam böyle demiş Krâuter, o, Krâuter yani, Riemer'e göre, Goethe'yi son derece temkinli bir biçimde VVittgenstein'ın Weimar'da boy göstermesi konusunda uyarmış, ama bu konuda Eckermann kadar patavatsız ve senli benli davranmamış, Eckermann düpedüz çok ileri gitmişmiş, çünkü kendinden çok fazla eminmiş, çünkü Goetheci tasavvur ve düşüncelerden hiçbir zaman ve hiçbir şekilde emin olunamayacağını bilmiyormuş, bu da Eckermann'ın, *Eckermann konusunda malumumuz olan zihinsel sınırlamaları* sonuna kadar elden bıra-kamadığını gösteriyormuş, diyordu Riemer, ama Goethe'yi VVittgenstein'ı VVeimar'a getirtmekten vazgeçirmeyi Krâuter de başaramamış. Öyle bir zihne telgraf yollanmaz, demişmiş Goethe, öyle bir zihin basitçe telgrafla davet edilmez, İngiltere'ye canlı bir ulak yollamalı, demişmiş Goethe Krâuter'in suratına karşı. Krâuter buna karşılık bir şey dememiş ve Goethe de VVittgenstein'la *rû be rü* görüşmek istediği için diyordu Riemer patetik bir ifadeyle, çünkü Krâuter de tam bu patetik ifadeyi kullanmıştı, Krâuter de sonuçta ne kadar da zoruna giderse gitsin, Goethe'nin arzusuna boyun eğmek zorunda kalmış. Goethe demiş ki, sağlık durumum daha iyi olsaydı, kendim kalkar Oxford'a veya Cambridge'e giderdim, VVittgenstein'la *Kuşku Duyan ve Kuşku Duymayan* hakkında konuşmaya, VVittgenstein'ın ayağına gitmek ona hiç koymazmış, Almanlar böyle bir düşünceyi bile anlayamıyorlarsa eğer, o da umurunda değilmiş, Almanların bütün düşünceleri de umurunda değilmiş zaten, tam da Alman'ın *hası* olduğu için, bunu da açıkça söylermiş, *hayatımın son günlerinde seve seve İngiltere'ye giderdim* demişmiş

Krâuter'e ama gücüm yetmiyor, o yüzden Wittgenstein'a beni ziyarete gelmesini teklif etmeye mecburum. *Elbette*, demişmiş Goethe Krâuter'e, *VVittgenstein, tabir caizse benim felsefi oğlum,* Goethe'nin harfi harfine böyle söylediği konusunda teminat veriyor Krâuter, *benim evimde kalacak. Hem de evdeki odaların en rahatında. Odayı tıpatıp VVittgenstein'ın hoşuna gideceğini tahmin ettiğim gibi döşeteceğim. Hele de iki gün kalacak olursa, daha ne isterim!* diye haykırmış Goethe. Krâuter, Riemer'e kalırsa, Goethe'nin bu gayet somut arzu tasavvurları karşısında dehşete düşmüş. İzin istemiş ve hiç değilse birkaç dakikalığına Goethe'nin odasından çıkmış, aşağıda holdeki ve hatta mutfaktaki kadınlara, diyor Riemer, Goethe'nin VVittgenstein'ı evine davet etme planını haber vermek için. Karılar tabii VVittgenstein'ın kim olduğundan filan haberdar değillerdi demiş Krâuter Riemer'e, Riemer öyle diyor. Krâuter'in kafayı yediğini düşünmüşler. VVittgenstein diye biri birdenbire Goethe için dünyanın en önemli insanı oldu demişmiş Krâuter mutfaktaki karılara, bunun üzerine onlar da onu delirdi sanmışlar. Krâuter Goethe'nin evin içinde dört dönerek, *VVittgenstein Goethe için dünyanın en önemli kişisi oldu* deyip durmuş, bunu duyan herkes de kafalarını gösterip deli işareti yapmışlar. Goethe'ye bakan ve günde iki kere gelen hekime de *AvusturyalI bir filozof!* diye haykırmışmış Krâuter, bunun üzerine bu hekim de (ismini vermiyorum, beni dava etmesin diye!) Krâuter'e sen delirmişsin demiş, onun üzerine Krâuter hekime asıl sen delirmişsin demiş, bunun üzerine hekim de sen tımarhaneliksin diye karşılık vermiş, onun üzerine Krâuter de asıl *sen* tımarhaneye tıkılmalısm, hem de hemen demiş, falan filan. Sonunda Krâuter, Goethe'nin bu arada yatıştığını, VVittgen-stein'ı VVeimar'a ve hatta kendi evine çağırmaktan vazgeçtiğini sanıp bir süre sonra tekrar Goethe'nin odasına girmiş. Dâhi, Krâuter'in ifadesine göre diyor Riemer, pencerenin yanında durmuş, bahçedeki üzeri buz tutmuş bir dalyaya bakıyormuş. *Bakınız şu buz tutmuş dalyaya Krâuter!* diye haykırmışmış Goethe ve de sesi her zamankinden güçlü çıkmış, *Kuşku Duyan ve Duymayan bu işte!* Goethe devamında uzun süre pencerenin yanında ayakta durmuş ve Krâuter'i VVittgenstein'ı Oxford ve Cambridge'de (hiç umurunda değilmiş hangisi olduğu!) arayıp bulup davet etmekle görevlendirmiş. Sanıyorum Manş dondu, demek ki doğru dürüst bir kürk geçirmelisiniz sırtınıza! demişmiş Goethe Krâuter'e. Doğru dürüst bir kürk geçiriniz sır-tmıza ve VVittgenstein'ı arayıp bulunuz ve onu Mart'ın yir-miikisi için VVeimar'a davet ediniz. Hayatta en büyük dileğim, Krâuter, tam Mart'ın yirmiikisinde

VVittgenstein'ı görmektir. Başka bir dileğim kalmadı. Schopenhauer ve Stifter yaşasalardı, Wittgenstein'la birlikte o ikisini de davet ederdim, ama Schopenhauer ve Stifter artık yaşamıyorlar, şu halde sadece VVittgenstein'ı davet ediyorum. Zaten etraflıca düşündüğümde de, demiş Goethe pencerenin önünde, sağ elini bastonuna dayamış halde, VVittgenstein hepsinin en büyüğü. Riemer diyor ki, Krâuter, *bu soğuk ve sevimsiz mevsimde, Almanya'nın yarısını kat'edip Manş'ı geçip Londra'ya oradan da daha öteye gitmenin* zorluğunu hatırlatmış Goethe'ye. *Korkunç bir şey Goethe!* diye bağırmış diyor Riemer, Goethe de bunun üzerine aynı şiddet ve celalle demiş ki: *Yola koyul Krâuter, yola!* Bunun üzerine Krâuter'in de tabanları yağlayıp yolculuğa çıkmaktan başka çaresi kalmamış, diyor Riemer başkasının başına gelen kötülükten zevk alır, malum. Kadınlar ona binbir ihtimam göstermişler. Goethe'nin sahip oldukları arasından dizi dizi kürkler çıkarmışlar, iki düzine kadar, bunların arasında Goethe'ye Cornelia Schellhorn'dan yadigâr kalan ve *kutsal sebeplerle* asla giymediği kürk de vardı, diyor Riemer, Katherina Elisabeth Schultheiss'in kürkü de vardı ve hatta bir ziyaretinde Ernst August'un Goethe'de unuttuğu kürk de. Krâuter sonunda tam da bu kürkü seçmiş, çünkü Krâuter demiş ki, diyor Riemer, İngiltere seyahatinde giyilmesi en uygun kürk budur. Sonuçta Krâuter iki saat içinde garda almış soluğu ve yola çıkmış. Böylece Riemer, kendi ifadesiyle, Goethe ile geçirecek vakit bulmuş, Goethe de ona, Riemer'e yani, Krâuter hakkında epey açılmış, ayrıca Eckermann ve ötekiler hakkmda da, hepsinin ipliği pazara çıkmış. Riemer'e göre, beriki daha İngiltere'ye yola çıkar çıkmaz, Goethe onun, Krâuter'in, kendisini daima ihmal ettiğinden yakınmış. Daha fazlasını söylememiş Goethe, Riemer de bana söylemedi, ama Goethe Riemer'e Krâuter'le ilgili olarak mütemadiyen *ihmal etti* deyip durmuş. Krâuter salağın teki olmakla birlikte, bile demiş Goethe Riemer'e, Eckermann *daha da salak.* Ernst August, bugün herkesin tanıdığı büyük Ernst August değilmiş. *O daha da salaktı,* demiş Goethe, *haindi, sanıldığından da çok.* Ulrike de onun için *aptal* demişmiş. Bayan von Stein ve onun dost çevreleri de. Kleist'ı mahvetmişmiş, Goethe buna pek de üzülmüyor-muş. Riemer bundan bir şey anlamamıştı, ama ben Goethe'nin ne kastettiğini anlıyorum galiba. VVieland'a, Her-der'e onlara, layık gördüğü davranıştan daha çok değer vermişti hep. *Bayraklar takırdıyor rüzgârda,* demişmiş Goethe, *kimden bu?* Riemer'in haberi bile yoktu, Hölderlin'den dedim ben, Riemer yalnızca kafayı salladı. Ulusal Tiyatro'yu o, Goethe mahvetmiş Riemer'e göre Goethe kendi söylemiş

bunu, o, Goethe, Alman tiyatrosunu tek başına yerle bir etmiş, ama insanlar bunu ancak en erken iki yüz yıl sonra anlamışlar. *Eserim tartışmasız en büyüğüydü kuşkusuz, ama aynı eserle Alman edebiyatını da birkaç yüzyıllığına sakatladı. Ben, azizim,* demişmiş Goethe Riemer'e, *Alman edebiyatını sakat bırakan biriydim.* Benim *Faust'u* herkes yuttu. Sonuçta, her ne kadar rakipsizse de, her yazdığım benim en içten duygularımın *sadece bir boşalımı* idi, hepsinden birer parçaydı, dedi diyor Riemer, ama hiçbirinde *katiyetle en büyük ben değildim.* Riemer'e kalırsa, Goethe bambaşka biri hakkında konuşuyormuş, kesinlikle kendisi hakkında değil, Riemer'e şunları derken: *işte ben, bu işe herkesten daha müsait olan Almanları kafaya aldım. Ama nasıl yüksek bir düzeyde*! diye haykırmışmış dâhi. Bunu söylerken olanca ciddiyetiyle başını eğmiş, yatağının yanındaki sehpada duran Schiller portresine bakmış ve demiş ki: *onu mahvettim, bütün gücümle, onu basbayağı, bile bile mahvettim, hasta ettim önce, sonra da yok ettim. Benimle aşık atmak istiyordu. Zavallı! Benim Frauenplan 'da evim var diye Esplanade üzerinde ev almak! Ne hata! Ne üzücü adam,* demiş Goethe ve bunu söyledikten sonra uzun süre susmuş. Schiller'in bütün bunları duyamayacak olması ne büyük şans dedi Riemer. Goethe, Schiller'in resmini kaldırıp gözlerinin önüne getirmiş ve şöyle demişmiş: *nefesleri yetmediği için büyüklüğe layık olmayan bütün zayıflar için üzgünüm* Sonra, Wieland'ın bir hanım arkadaşının yapmış olduğu Schiller resmini yatağın yanındaki sehpanın üzerine geri koymuş. *Benden sonra gelenin işi zor,* demişmiş sonra Goethe. Bu dakikalarda Krâuter yolu çoktan yarılamışmış. Ondan haber alamadık, sadece duyduk ki Magdeburg'da Bach'dan bir andaç edinmiş kendine, Aziz Thomas Kilisesi kantorunun bir buklesi, geri döndüğünde Goethe'ye getirmeyi düşünüyormuş bunu. Bir süreliğine Goethe'nin çevresinden yok olmak Krâuter'e iyi gelecek, dedi Riemer. Şimdi kendi aramızda rahat rahat sohbet edebiliriz, Goethe kurtuldu bu musibetten, insanlık dışı yaratıktan. Eckermann'dan da uzaklaştırdı kendini, dedi Riemer, Krâuter'den de uzaklaşacak. Kadınlarsa, dedi Riemer, artık hayatında hiçbir rol oynamıyorlar. Felsefe öne geçti, şiir sanatı yok artık. Ona mezarlıkta daha sık rastlanıyor, sanki kendine orada bir yer arıyor, onu benim zevkime göre en iyi olan yerde görüyorum hep. Rüzgârdan korunmuş, bütün herkesten kendini tamamen ayırmış. Hiç bilmiyordum, dedi Riemer şu an birden öğleüzeri hayhuyu ile dolan Esplanade'de, Goethe'nin son günlerini yaşamakta olduğunu. Bu akşam gene ona uğradığımda, dedi Riemer Goethe muhabbetine devamla, onunla

Kuşku Duyan ve Kuşku Duymayan üzerine konuşacağım. *Temayı organize edeceğiz,* dermiş Goethe daima, *sonra da varıp üzerine yıkacağız.* Şimdiye kadar okuduğu ve düşündüğü her şey VVittgenstein düşüncesi yanında bir hiç ya da *en azından neredeyse hiçmiş.* Onu *VVittgenstein düşüncesiyle tanıştıran ya da buluşturan ne ya da kim,* hatırla-mıyormuş. *Suhrkamp Yayınevinden çıkan kırmızı kapaklı küçük bir kitapçık,* demiş Goethe Riemer'e bir keresinde, *galiba, daha fazlasından emin değilim. Ama benim kurtuluşum oldu.* Umuyorum ki, demiş Goethe Riemer'e, öyle diyor Riemer, Krâuter Oxford ya da Cambridge'de sonuç alır da, VVittgenstein tez vakitte gelir. Artık çok vaktim kalmadı. Goethe günlerce Oda'da oturmuş ve hep VVittgenstein'ı beklemiş Riemer'in dediğine göre. O kadar ki, sanki hâlâ da Witt-genstein'ı bekliyor, o onun için her şeyin, herkesin üstünde, diyor Riemer. *Tractatus'u* yastığının altına koymuş. *To-tolojide gerçeklik koşulu yoktur, çünkü o kayıtsız koşulsuz gerçektir; çelişki ise hiçbir koşulda gerçek değildir* diyormuş Goethe bu günlerde, VVittgenstein alıntılayarak. Karlsbad'dan, kaplıca idaresinden sağlık dilekleri gelmiş, Marienbad'dan da, güzel Elenbogen'den ise üzerinde onun VVittgenstein'la birlikte resmedilmiş olduğu bir bardak yollamışlar. Elen-bogen'dekiler Goethe ile VVittgenstein'ın bir ve tek olduğunu nerden biliyorlar kimse bilmiyor, diyor Riemer, ama bardağın üzerinde bir ve tekler. Güzel bir bardak. Sicilya'dan Agrigento'dan bir profesör, topladığı Goethe elyazmalarını incelemesi için Goethe'yi davet etmiş. Goethe profesöre, artık Alpler'i aşacak durumda olmadığını yazmış, *dağların kamaşmasını denizlerin uğultusundan daha çok sevdiği* halde. Goethe tamamen mektuplaşmaya vermişti kendini, diyor Riemer, bir çeşit feylesofça veda mektuplaşması. Paris'e, fikirlerini bildirsin diye ona şiirlerini yollayan Edith Lafontaine diye birine, Voltaire'e başvurmasını yazdı, edebiyatla ilgili ricacı mektuplarını cevaplama konusunda ona vesayet verdiğini söyledi. Karlsbad'da Ho-tel Pupp'un sahibi Goethe'ye yazıp, otelini sekizyüzbin Thaler'e satın alıp almayacağını sordu, ne derler, 'perso-nel hariç'. Bunun dışında günbegün Frauenplan'a her zamanki zevksiz ve haince mektuplar geliyordu; sekreter kadınlar tarafından düzene konuluyorlar sonra Goethe tarafından atılıyordu bunlar, kendi eliyle atmıyordu tabii, ya Krâuter ya da ben atıyordum, Riemer diyordu ki iyi ki bunca koca koca sobamız var da bu değersiz, arsızca, tamamen manasız mektubu onlara atabiliyoruz. Eckermann her gün çeşitli sobalara dev sepetlerde mektup taşıyordu. Böylece Goethe çoğunlukla, son yıllarda aldığı mektuplarla ısınıyordu. Ama Wittgenstein'a geri dönelim.

Riemer'in bana dediğine göre, Krâuter hakikaten de VVittgenstein'ın yanına kadar gitmişti. Fakat beriki, Krâuter'in planladığı ziyaretten bir gün önce kanserden ölmüştü. O, Krâuter, Riemer'e göre, VVittgenstein'ın yalnızca na'şmı görebilmişti. İçine göçük suratlı, sıska bir adam. VVittgenstein'ın çevresindeki kimsenin Goethe'den haberi yok, diye bildirmişti Krâuter. Krâuter morali bozuk bir şekilde oradan ayrılmışmış. Şimdi esas soru şu, diyordu Riemer, Goethe'ye VVittgenstein'ın ölümü bildirilecek mi, bildirilmeyecek mi. Tam o dakikalarda, dedim Riemer'e, Schiller evinin önünden geçiyorduk, ölmekte olan Goethe'ye gidiyorduk, o gene üzerine titreyen kadınların himayesi altındaydı, bense tam şu sıralarda VVittgenstein'ı tren istasyonunda karşılamış olabilirdim. Riemer saatine baktı, bense şunları söylemek istedim; Goethe dışında hiçkimse VVittgenstein'ın VVeimar'ı ziyaret etmesini benim kadar istemedi. Bu benim için de *varoluşum*'un zirve noktası olurdu, *varoluş* dedim, Goethe olsa *hayat* derdi. Goethe'nin *hayat* dediği yerde her zaman *varoluş* demiştim ben, Karlsbad'da da öyle, Rostock'ta da, Frankfurt'ta da, Rügen'de, Elenbogen'de de. VVittgenstein'la Goethe karşı karşıya dursalar ya da otur-salar, sussalar, hiç konuşmasalar dahi, bu çok kısa sürse de, hayal edebileceğim en güzel an olurdu, tanık olacak olsaydım. Riemer dedi ki, *Goethe, Tractatus'u kendi Faust'u-nun, yazdığı ve düşündüğü her şeyin üzerinde tuttu.* İşte bu da Goethe, dedi Riemer. Böyle de bir adamdır. Riemer son günün sabahı, yani yirmibirinde Goethe'nin odasına girdiğinde, öyle dedi kendisi, şaşırtıcı biçimde, yani kendisi şaşırmış, orada Krâuter'i görmüş, Goethe başının altında Ulrike tarafından işlenmiş dört yastık, sıkça görülen temsillerindeki kendisi gibi upuzun yatıyormuş, biraz kötürüm gibi duran, havaya kalkmış sağ elinin neredeyse fanatikçe havaya kalkmış üç adet parmağıyla handiyse korkutucu bir pervasızlıkla kendisinin, Goethe'nin *üç* günlük ömrü kaldığını işaret ediyormuş, bir gün daha fazla değil (bunda, dedi Krâuter, sonuç olarak yanıldı!), Goethe önce demiş ki, kabahat Gickelhahn tepesinde,[1] sonra da sık sık tekrarlamış bunu: *kabahat Gickelhahn tepesinde.* İngiltere görevinden halen yorgun olan Krâuter, bir keten mendili pencerenin yanındaki küçük, beyaza boyalı iskemlenin üzerinde duran tasın içindeki soğuk suya batırmış ve bezi o kadar uzun süre havada tasın üzerinde sıkmış ki, Riemer'e bu olay sonsuza kadar sürmüş gibi gelmiş, Riemer'in tabiriyle Krâuter tarafından korkunç derecede çekilip uzatılmış bir zaman dilimi. Krâuter mendili tasın üzerinde sıkarken, Riemer'e göre artık iyice halsizleşen Goethe, gözlerini dikmiş açık

pencereden bahçeyi seyretmekteymiş, bütün bu zaman zarfında kendisi, Riemer, Goethe Oda'sınm kapı kirişi altında durmaktaymış. Goethe'ye, VVittgenstein'ın gelmeyeceğini söyleme gücünü kendinde bulamamış, öyle diyor Riemer, ayrıca Krâuter de Goethe'ye bu korkunç haberi vermekten imtina etmiş, ikisi de dünyada söyleyemeyeceklermiş ona VVittgenstein'ın çoktan *öldüğünü.* VVittgenstein'ın çevresindekiler Goethe'den habersiz olmakla birlikte, Krâuter, Goethe'yi üzmemek amacıyla, bu soruya maruz kaldığı için, Goethe'ye defalarca şöyle demiş; *herkes Goethe'yi tanıyor, herkes.* Bunu her duyuşunda Goethe'nin pek hoşuna gitmiş. Goethe, Riemer'in odaya girişini önce fark etmemiş bulunmuş ve Krâuter'e gayet sakin bir sesle, hayatı *(varoluşu* değil!) boyunca karşısına çıkanlar arasında, gerçekten hepsinin arasında, kimi başucunda istediği sorulduğunda yalnızca Eckermann adını telaffuz edebildiğini söylemiş ki bunu duyunca tabii Krâuter'le ben ziyadesiyle şaşırdık, öyle diyor Riemer. Goethe'nin birdenbire gayet sakin sesle telaffuz ettiği Eckermann ismini duyunca Krâuter korkmuş ve Goethe'ye sırtını dönmüş. Bence bu ifade aklı her an gidip,gelen birinin ağzından çıkmışa benziyor, diyor Riemer şimdi. *Krâuter, Riemer odada değil mi?* demiş sonra Goethe aniden ve bana bir bakış fırlattı, diyor Riemer, ama her zamankinden farklı bir bakış. Bu yirmiikisinin Goethe'nin son günü olduğunu anlamıştım. VVittgenstein'ın ölümü üzerinden sekiz gün geçmişti. Şimdi de o, diye düşündüm. Krâuter bana daha sonra, o an kendisinin de aynı şeyi akimdan geçirdiğini itiraf etti. Derken Krâuter ıslak, serin bezi tekrar Goethe'nin alnına bastırdı, *o itici teatral havayla,* dedi Riemer, *Krauter'de hepimizin aşina olduğu. Eckermann'da da.* Bunun üzerine Goethe demiş ki, Riemer'den naklediyorum, kendini bu kadar büyük biri haline getirince, şu an olduğu gibi, yanında yamacındaki herkesi yok etmiş. Aslında Almanları hiç yükseltmemiş, tersine yok etmiş. Ama dünyanın gözü kulağı bu fikre kapalıymış. O, Goethe, herkesi kendine çekmişmiş, onları yok etmek, en derin anlamda mutsuz etmek için. Sistematik olarak. *Almanlar tapıyor bana, onlara yüzyıllardır benim kadar zararlı olacak bir ikinci kişi daha gelmediği halde.* Krâuter, Goethe'nin bu konuşmayı *son derece sakin bir sesle* yaptığına kefil. Ben, diyor Riemer, bütün bunlar olurken Goethe'nin eninde sonunda Krâuter'e ram olmak suretiyle son saatleri için Ulusal Tiyatro'dan bir aktör kiraladığı duygusuna kapılmıştım ve de Krâuter'in Goethe'nin yamacında böyle dört dönüşü, Goethe'nin alnına bez bastırışı, Goethe *ben Almanların felaketiyim!* derken, hemen sonra da *ama vicdan*

azabı çekmiyorum! derken Goethe'nin elini, kendisinin artık buna mecali kalmadığı için, Krâuter estetizmine uygun olarak yatak örtüsünün üzerine, yüksekçe bir yere yerleştirişi, diyordu Riemer, ama gene de Krâuter bile bu kadarını zevksiz bulacağı için Goethe'nin ellerinin bir ölüye uygun düşecek şekilde üst üste kavuşturmayışı, Krâuter'in nihayetinde bir mendille Goethe'nin yüzündeki ter damlasını silişi, genelde son derece itici bir işgüzarlık sergileyişi, bunlar onu, Riemer'i, ölümüne yaralamasa da, incitmişti; Goethe gibi, büyük bir dehaya, hatta evet belki de dehaların en büyüğü olarak görmemiz gereken birine hayatının sonunda böyle pespaye bir Krâuter'in denk gelmesi, onun sefilliğinin ve şarlatanlığının tam da tam da ömrünün son anlarına gelmişken Goethe gibi bir büyük dehaya denk düşmesi, eli basbayağı artırmaya muktedir olması. Hıyanetin uç noktalarına varıncaya kadar, demişti Riemer. *VVittgenstein, Elep-hant'ta kalmayacak*, demiş Goethe sık sık, artık ölmeye yattığı sıralarda bile, *benim evimde kalacak, hemen benim odamın yanında. Bunu hak eden başka kimse yok. VVittgenstein'ı yanımda istiyorum!* demiş Riemer'e. Goethe, tam da yirmiikisin-de öldüğünde, bu nasıl bir cilvesi talihin diye düşündüm, VVittgenstein'ın tam da o gün avdet etmesini bekliyordu Goethe. Nasıl da ilahi bir işaret. *Kuşku Duyan ve Kuşku Duymayan*, olmuş Goethe'nin sondan *bir önceki* sözleri. Wittgensteincı bir cümle yani. Ondan sonra da, en ünlü sözleri olan o iki sözcük; *Mehr Licht!* (Biraz daha ışık!) Ama

Goethe'nin son sözleri aslında *Mehr Licht* değil, *Mehr Nichtl* (İstemem Artık!) oldu. Sadece ben ve Riemer -ve Krâuter-odadaydık o esnada. Biz, Riemer, Krâuter ve ben dünyaya Goethe'nin *Mehr Licht* dediğini söylemek konusunda anlaştık, *Mehr Nicht* değil! Çarpıtma yoluyla söylediğimiz bu yalan yakar içimi hâlâ, Riemer ve Krâuter bunun acısına dayanamayıp öldükten çok sonra, bugün bile.

Montaigne

Ailemden yani işkencecilerimden kaçıp kulenin bir köşesine gizlendim, ışık yakmadan dolayısıyla sivrisinekleri bana karşı azdırmadan kütüphaneden bir kitap almıştım, birkaç satır okuyunca Montaigne olduğu ortaya çıktı, onunla kimseyle olmadığı kadar içten ve gerçekten aydınlatıcı bir biçimde akrabayım.

Kuleye yollanırken, kendimi sadece ve sadece bu biçimde kurtarabilecek gibiydim, kütüphanenin zifiri karanlığında raflardan bir kitap çekmiş almıştım, bunun hangi kitap olabileceği konusunda en ufak bir fikrim olmadan, ama bunun herhalde felsefi bir kitap olacağmı düşünmüştüm, çünkü benimkiler yüzyıllardan beri kütüphanenin sol tarafına hep felsefi denen kitapları yığmışlardır, tabii ben de tamamen bilinçli olarak kütüphanenin sağ tarafından, edebi denen kitaplardan birini değil de, sol taraftan, yani edebi olmayan taraftan bir kitap çekip almıştım. Gene de bunun hangi felsefi kitap olduğunu bilemezdim, onu sol taraftaki raflardan birinden çeker alırken, çünkü sonuçta raftan çekip aldığım gerçekten bambaşka bir kitap da olabilirdi, Montaigne değil de mesela Descartes ya da Novalis ya da Schopenhauer.

Kuleye çıkarken, dediğim gibi sivrisinekler yüzünden ışık yakmamıştım, raftan hangi kitabı çekip aldığımı tahmin etme konusuna iyice yoğunlaşmıştım bir yandan da, kendimi zorlarcasma, bunu yaparken aklımdan türlü türlü filozof geçmişti de, bir tek Montaigne geçmemişti.

Nicedir kütüphaneden kuleye çıkan olmadığı için, çok geçmeden kafayı yüzlerce örümcek ağına sokmuştum, öyle ki sonunda, daha kuleye varmadan başımda örümcek ağından bir takke varmış duygusuna kapıldım; öylesine sık dolanmışlardı örümcek ağları kütüphaneden kuleye giden yol üzerinde kafamın etrafına; yüzümdeki ve kafamdaki örümcek ağlarına kütüphaneden kuleye giden yol üzerinde dolanmıştım sanki, yürüdüğüm ve yürürken de kafayı ve bütün vücudumu sık sık döndürdüğüm için, çünkü benimkiler önce kütüphaneye girdiğimi sonra da kütüphaneden çıkmış kuleye doğru yollandığımı görmüşlerdir diye korkuyordum. Nefes bile alamıyordum nerdeyse.

Zayıf düşmüş ciğerlerim dolayısıyla yıllardır çektiğim soluksuz kalma korkusuna kafamın etrafına sarılan örümcek ağları yüzünden bir İkincisini, daha da korkuncunu eklemiştim. Bütün bir akşamüzeri benimkiler iş güç konuşmalarıyla bana işkence etmişlerdi ve beni durmadan ikna etmeye çalışmak ya da asıl konuşulması gereken konularda tamamen susmak suretiyle, başlarına gelmiş bir bahtsızlık olduğumu kafama kakmışlardı. Onlara ve yapıp ettiklerine, işlerine güçlerine ve düşüncelerine karşı olmayı âdet haline getirmişim, bunlar benim de parçammış oysa.

Onların düşünce biçimlerini didik didik etmeyi, alaya almayı, yıkmayı, yok etmeyi âdet haline getirmişim. Onları didik didik etmek, yıkmak, yok etmek için elimden geleni ardıma koymuyormuşum. Gece gündüz demiyor bunu düşünüyor ve daha sabah gözümü açar açmaz onlarla zıtlaşıyormuşum. Hasta ve dolayısıyla zayıf olan ben değilmişim, öyle dediler, hasta ve zayıf olan onlarmış, tepelerine binip onları güden benmişim, tersi değilmiş; baskıcı benmişim, onlar zıtlaşmıyorlarmış benimle, ben zıtla-şıyormuşum.

Kendimi bildim bileli duyarım bu lafları. Doğduğum andan beri onlara karşıymışım, daha konuşmayı bile bilmeyen, durmadan gözlerini dikip onlara bakan kötü bir çocuk olarak bile varlığımı kafalarına kakmışım, ikiyüzlü korkunçluklarını. Gözlerini dünyaya ilk kez açan çocuk halim bile onları sarmışmış, çünkü onlara karşıymışım. Daha hayatımın ilk anlarında bile güdüsel olarak her şeyimle onlara cephe almışım, olup biteni idrak etmeye başladığımda büyük bir kararlılık ve umarsızlıkla sürdürmüşüm bunu.

Onların yıkımı olmuşum, öyle dediler bugün yine, bense onlara durmadan diyorum ki, asıl siz benim yıkımım oldunuz, beni peydahladığınız noktadan beri de mahvetmeyi sürdürüyorsunuz. Benimkiler bana karşı suçlular diyorum her konuda ve her hususta, ben böyle diyorum, onlar da tam tersi her konuda ve hususta her zaman benim onlara karşı suçlu olduğumu söylüyor, düşünüyor ve davranışlarında bunu kesintisiz olarak belli ediyorlar. Böyle güzel bir yere ve böyle güzel bir eve doğmuş, yerleşmişim onlar sayesinde, durmadan bunu söylüyorlar, ama hiç aralıksız onları küçümsüyor, horluyormuşum.

Sözlerimin her biri bu küçümseme ve horlamayla doluymuş, başka bir şeyle değil, günün birinde bu yüzden öldürecekmişim onları, ama bana kalırsa asıl ben bir gün onların küçümseme ve horlamalarından ölüp gideceğim. Kütüphaneden kuleye giderken, kırkiki yıldır ellerinden kurtulamadığımı düşündüm, hayatımın kırkiki yılı boyunca onlardan kurtulmaktan başka bir şey düşünmemiştim oysa; onlardan el etek çekmek, bu hiçbir zaman mümkün olmadı, kısa süreliğine de olsa, çünkü onlardan el etek çekmek sözümona el etmek çekmek oluyordu, onlardan kurtulmaktan ise hiç söz etmeyelim, artık bunu aklımdan geçirmeye bile cesaret

edemiyorum. Bana gösterdikleri ilgi hep üzerime titrercesine olmuşmuş, ilgileri çok büyükmüş, ama ümitsizlikleri de, bana ilişkin, her zaman son derece korkunç oldu.

Önümde o kadar çok yollar açmışlar, bunların hiçbirinden yürüyüp gitmemişim, bugün gene öyle dediler. Benim için açtıkları ve yönünü işaret ettikleri yollar bana en uygun olanlarmış, bu yolları katettiğimi görmeyi çok isterlermiş ama ben kendi elimle bütün bu yolları ta en başından murdar etmişim. Hiçbir zaman yol falan gitmek istemediğimi söylemiştim bir keresinde onlara, ama anlamazlıkları ve bu anlamazlıkları ile en utanmazca kumpaslara kalkışan alçaklıkları karşısında bunu dillendirmenin ne kadar nafile olduğunu hemen idrak etmiş ve bu herhangi bir yol gitmek istememe ifadesini bir daha tekrarlamak istememiştim. Onlara yönelttiğim bütün ifadeler sadece anlamazlığa ve bu anlamazlıkla işleyen alçaklığa toslamıştı. Ben de onyıllar boyu giderek daha az konuştum, sonunda sustum, onlarm da bana yönelik eleştirileri giderek daha pervasızlaştı.

Kütüphaneye gitmiş ve raflardan felsefi bir kitap çekip almıştım, bir suç işlediğimin bilincindeydim çünkü onlarm gözünde kütüphaneye girmek bile bir suçtu hele raflardan bir kitap çekip almak çok daha büyük bir suç, onlardan ayrılıp kendi başıma kalmak istememin bile suç olarak değerlendirildiği düşünülürse. Encknah'da bir ev aldık demişlerdi, büyütecekler ve sonra bir yıl içinde on katı kârla elden çıkaracaklardı, Rutzenmoos'da iki çiftliği birleştirmiş bir gecede otuz milyonluk kazanç elde et-inişlerdi, öyle diyorlardı. Zayıfların en zayıf düştükleri an harekete geçmek lazım demişlerdi masada, akıllılara daha da pervasız bir akılla bindirmek lazım, daha kalleşçe bir kalleşlikle. Bu işlerden doğrudan bahsetmiyorlardı, yalnızca dolaylı olarak, kendilerince Felsefi saydıkları bir şeyden söz ederken mesela, bildiğim üzere gerçekten de yazdığı her şeyi okudukları ama hiçbir şey anlamadıkları Schopenhauer'in Yalnız Oluşu üzerine konuştukları gibi bahsediyorlar işten güçten, sadece öyle, aklın nasıl daha akıllı bir akıl tarafından kandırılabileceği üzerine falan. Çorbalarını kaşıkladılar ve yoldan geçen birini ısıran bir köpeği korumalarına aldılar ve köpekçe ikiyüzlülükle sadece işleri güçleri hakkında konuşmaya devam ettiler. Annem babam ve kardeşlerim daima birlik oldular, her şeye ve bana karşı daima kumpas içinde oldular. Biz seni her zaman sevdik, dedi bugün de anne babam, kardeşlerimse onlara gözlerini dikip hiç karşı çıkmadan

dinlediler, ben onlarm benden nasıl ömür boyu nefret ettiklerini düşünürken, ben de onlardan ömür boyu nefret ettim doğruyu söylemek gerekirse, biliyorum bunu, bu konuda yalanım yok, uzun zamandır savaşıyorum konuyla. Deriz ki anne babamızı seviyoruz ama gerçekte onlardan nefret ederiz, çünkü bizi peydahlayanları sevemeyiz, mutlu insanlar değiliz çünkü, mutsuzluğumuz mutluluğumuz gibi bize inandırılmış bir şey değil, mutluluğa günbegün inandırıyoruz kendimizi, böylelikle yıkanıp paklanmaya, giyinmeye, ilk yudumu almaya, ilk lokmayı yutmaya cesaretimiz olsun diye.

Hayat her sabah kaçınılmaz biçimde hatırlatıyor bize çünkü, anababamızm bizi nasıl bir kendini beğenmişlik ve hatta peydahlama büyüklenmesi içinde peydahladığını ve sevinç ve fayda dolu olmaktan çok iğrenç, tiksindirici ve ölümcül olan dünyaya savurup oturttuğunu. Çaresizliğimizi bizi peydahlayanlara borçluyuz, sakarlığımızı, hayat boyu kurtulamadığımız zorlukları. Başlangıçta şu suyu içmen yasak, o zehirli denilmişti, sonra şu kitabı okumamalısın çünkü o kitap zehirli. Bu suyu içersen mahvolursun dediler, sonra bu kitabı okursan mahvolursun. Seni ormanlara götürdüler, karanlık çocuk odalarına tıktılar ruhunu ezmek için, öyle insanlarla tanıştırdılar ki hemen anladın onların seni yok edeceğini. Senin için ölümcül olan manzaralara baktırdılar seni. Seni zindan gibi okullara attılar, sonuçta ruhunu çekip aldılar içinden, kendi bataklıklarında ve çoraklıklarında öldürmek üzere. Böylelikle kalbin onlar tarafından daha erken bir zamanda kendi ritminden çekilip çıkarıldı, geri döndürülmez bir biçimde, doktorların dediği gibi hasta düştü sonunda, çünkü bu kalbe bir an bile huzur vermediler.

Sen kırmızı giymek istediğinde yeşil giydirdiler, kalın elbiseler gereksindiğinde üşütecek elbiseler giydirdiler, yürümek istediğinde koş dediler, koşmak istediğinde yürü dediler, başını dinlemek mi istiyordun rahat vermediler, bağırmak mı istiyordun, ağzını tıkadılar. Hatırladığın kadarıyla onları hep gözledin, yalancılıklarını algıladın, inceledin ve onlara her zaman nafile insanlar olduklarını söyledin, kabul etmek istemedikleri bir şeydi ama biliyorlardı ki, onları seyretmeye koyulduğum andan beri hep nafile insanlar oldular. Utanmazdılar hep reddettikleri üzere, vicdansızdılar, kamu zararlısıydılar. Beni gerçeği söyledim diye suçladılar deyim yerindeyse. Ama ara sıra gerçeği de söylemek üzere güzelsiniz, akıllısınız

dediğimde de yalan söylemekle suçladılar. Yani yaşam boyu beni kâh gerçek kâh yalan yüzünden suçladılar, sonuç olarak beni hem yalan yüzünden hem de gerçek yüzünden suçladılar, ben de onları yaşam boyu yalanla ve gerçekle suçladım aynen.

Ne söylersem söyleyeyim, beni gerçekle ya da yalanla suçluyorlar ve çoğu zaman, beni şimdi gerçekle mi suçluyorlar yalanla mı, tam bilmiyorlar, tıpkı benim de onları yalanla mı yoksa gerçekle mi suçladığımı tam bilmediğim gibi, çünkü ben de bir suçlama hastalığı haline gelmiş olan kendi suçlama mekanizmamda gerçekle yalanı ayırt edemiyorum artık, onların da bana ilişkin yalanla gerçeği ayırt edememeleri gibi. Bir zamanlar yemekodasmdaki kutudan kesmeşeker almaktan ölesiye korktumsa, bugün de kütüphaneden kitap almaktan ölesiye korkuyorum, hele dün akşamki gibi felsefi bir kitapsa iyice, ölümüne korkuyorum. Montaigne'i hiçbir yazarı sevmediğim kadar sevdim hep. Ölesiye korktuğumda daima Montaigne'ime sığındım. Montaigne'in elimden tutmasına, beni yönetmesine izin verdim, hatta alıp götürmesine, baştan çıkarmasına. Montaigne benim kurtarıcım oldu daima, elimden tutanım. Bütün ötekilerden, sonsuz büyüklükte felsefi ailemden eninde sonunda hayal kırıklığına uğradım, büyük, felsefi bir Fransızlar ailesi olarak tanımlayabilirim onları, içinde sadece bir iki Alman ve İtalyan yeğen ve kuzen olan bir aile, ama itiraf etmeliyim ötekilerin hepsi çok genç yaşta öldüler, Montaigne'imin yanında keyfim hep yerindeydi oysa.

Hiç babam, hiç annem olmadı, sadece Montaigne vardı. Hiçbir zaman anne ve baba olarak adlandıramayaca-ğım beni peydahlayanları ilk andan itibaren itici buldum, bu iticilikten çok erken kendimce sonuçlar çıkardım ve dosdoğru Montaigne'imin kollarına attım kendimi, işin gerçeği bu. Montaigne'in, diye düşündüm her zaman büyük, sonsuz, felsefi bir ailesi var ama bu felsefe ailesinin üyelerini en baştakinden, Montaigne'imden daha çok sevmedim hiçbir zaman.

Kuleye giderken, kütüphanede ve sivrisinekler yüzünden gerekli olan karanlıkta, sadece bu Fransız felsefe ailesinin üyelerinden birine kenetlenmek arzusu vardı içimde, kendimi benimkilerin pençelerinden kurtardıktan sonra yani, ama zifiri karanlıkta bile elimle koymuş gibi Montaigne'imi bulacağım hiç aklıma gelmemişti. Benimkiler çorbalarını ve

etlerini onlarda hep itici bulduğum bir iştahla yemişlerdir, kaşığı ağızlarına götürüşlerindeki iştahla, sırf bu bile onlar hakkında her şeyden fazla ipucu verir; tabakta etlerini kesişleri, salatayı kâseden alışları. Bardaktan su içişleri, ekmeği koparışları, konuşmalarını, neleri ciddiye alıp nelerle dalga geçtiklerini söz konusu etmiyorum bile, bana her zaman o kadar itici ve utanç verici gelmiştir ki. Onlarla yemek yemekten hep nefret ettim, ama hayatım boyunca da onlarla birlikte olmak, hastalığım yüzünden onlarm eline bakmak zorunda kaldım.

Onlarsız hiç şuradan şuraya gidememek canımı yaktı derdim eğer bunu ifade etmek tüylerimi ürpertmese. Onlara ilişkin ve onlarla (ve de benimle) olan her şey canımı yaktı denebilirdi, bunu ifade etmek tüylerimi ürpertmese. Beni önce bağımlı yapmışlardı, sonra da onlara bağımlı olmakla suçlamışlardı, hayat boyu. Onlara bağımlılıktan artık çıkıp kurtulamayacağım, onun benim için doğal, dehşet verici ve doğal bir şey olduğu andan başlayarak. Onlarla, demek zorunda kalmıştım kendi kendime belli bir noktadan sonra, tek mümkün olan bu bağımlılık.

Kaçmak, kurtulmak isteriz ama artık mümkün değildir. Onlar (ve biz de) dışarıya açılan bütün çıkışlara duvar örmüşler. Bir de bakarız ki onlarm çevremizde ördükleri duvarların içine hapsolmuşuz, biz de aynı duvarları kendi çevremize örmüşüzdür. Ondan sonra artık sadece soluksuz kalıp boğulacağımız anı bekleriz. O zaman sık sık düşünürüz, bizi elden ayaktan düşüren öbür hastalıklara ilaveten körleşsek, duyma yetimizi tamamen kaybetsek daha iyi değil mi, çünkü o zaman bize sadece ölümcül gelen hiçbir şeyi görmeyecek, hiçbir şey duymayacağız, ama bu aynı zamanda bir yanlış çıkarım da olacaktır bizim için. Hep iyileşmek istemiştik, artık iyileşmenin beklenemeyeceği, çünkü artık imkânsız olmuş olacağı noktada. Hep yırtıp çıkmak istemiştik, yırtıp çıkılamayacak noktada. Benimkiler çok geç anlamışlardı, sadece kendi yokedi-cilerini, mahvedicilerini peydahladıklarını. Ben de çok geç kavramıştım. Kavramak için çok geç kaldığım bir noktada kavramıştım. Kaç kere söylemişlerdi, benim yerime bir köpeği tercih edeceklerini, çünkü köpek onları korurdu ve benden daha ucuza gelirdi, bense onları sadece gözlüyor, alaya alıyor, paramparça ediyor, yıkıyor, yok ediyordum.

Fıskiyenin oraya gidersen, öldüresiye döveriz demişlerdi dört ya da beş yaşındayken. Kütüphaneye girersen gününü görürsün demişlerdi ve aslında beni öldüresiye döveceklerini kastetmişlerdi. Bu yüzden, daha dört ya da beş yaşında bir çocukken bile daima gizlice fıskiyenin oraya gitmiş, yetişkinliğimde bile hep gizlice kütüphaneye sızmıştım. Bana fıskiyede o meşhur tabirle ağırlığın seni aşağı çeker, içine düşersin, kurtarılman mümkün olmaz demeye getirmişlerdi. Demeye getirmişlerdi ki, kütüphanede de belli kitaplar söz konusu olduğunda, doğrudan felsefi kitaplar dememişlerdi, ağırlığım beni aşağı çekecek içlerine düşecektim, kurtarılamayacaktım. Dört ya da beş sene önce, nasıl gizlice ve ruhumun derinlerine kadar titreyerek girdimse kütüphaneye, yıllardır da ancak gizlice, tabir caizse onlardan kaç-göç giriyorum hâlâ kütüphaneye.

Her seferinde bana bir tuzağa adım atıyormuşum gibi geliyor, çünkü bana daima kütüphanenin benim için bir tuzak olduğunu (tıpkı fıskiye gibi) söylediler ya da hissettirdiler. Kırkiki yaşındayım ve kütüphaneye hâlâ bir tuzağa adım atarmış gibi giriyorum. Kütüphaneye ilk adım attığımda kapacak seni tuzak demişlerdi. Kütüphaneye her adım atışımda, tuzak beni kaptı kapacak diye düşünüyorum. Descartes da olabilirdi diye düşündüm, Pascal da. Tanrım, diye aklımdan geçirdim, bütün bu filozofları nasıl da seviyorum, dünyada hiçbir şeyi sevmediğim kadar! Ama Montaigne çıktı, her şeyden çok sevdiğim Montaigne'im! Kulenin en arka köşesine oturdum, okudum, okudum, mutluluktan haykıra haykıra ağlayabilirdim, eğer böylesi müthiş bir kendini bırakışı şu düşünceyle çoktan beş para etmez hale getirmemiş olsaydım; hiç sakınmadan içimizden geldiği gibi ağlar ve kendimizi bu esnada seyretmez ve bu durumda kendimiz hakkında enine boyuna düşünmezsek, kendimizi soktuğumuz gülünç konumdan daha da gülüncüne düşeriz, işte o yüzden nasıl haykıra haykıra ağladığımı seyrettim ve bu gerçeği enine boyuna düşündüm, gerçekten ve fiilen haykıra haykıra ağlamadan.

Montaigne'imden parçalar okudum kanadı kapalı pencerenin dibinde zar zor, okuma lambası olmadan çok zordu çünkü, geldim şu cümleye dayandım: Umarım başına bir iş gelmemiştir! Cümle Montaigne'e ait değildi, kulenin aşağısında bir aşağı bir yukarı gezinerek beni arayan benimkilere aitti.

Yeniden Görüşme

Ben kendim hep çok *yüksek sesle* konuşmama ve özellikle de *meşakkat* sözcüğünü hep çok yüksek sesle söylememe rağmen, dedim, onun bellibaşlı özelliği hep çok *alçak sesle* konuşması olmuştur, bu yüzden de birlikte geçirdiğimiz zamanda hep zorlanmışızdır, özellikle de, kış sonuna doğru, âdetimiz olduğu üzere, günbegün ormana gittiğimizde, üstüne basa basa söylüyorum, olayı konu haline getirmeden, çok doğal bir anlaşma içinde tek kelime etmeden; kendimizi bir yürüme temposuna alıştırmıştık, dedim, duygularımızın ve düşüncelerimizin temposu, ama onunkinden çok *benim* duygularımın ve düşüncelerimin, ve bu yürüme temposundan ona tamamıyla denk düşen bir konuşma temposu geliştirmiştik, özellikle de sık sık anaba-bamızla birlikte gitmiş olduğumuz dağ tepelerinde, ebeveynlerimiz yılda iki kere dağlara çıkarlardı ve bizi de kendileriyle gelmeye zorlarlardı, dağlardan nefret ettiğimiz halde. O da tıpkı benim gibi hep nefret etmişti dağlardan ve ilişkimizin başında dağlara duyduğumuz nefret tam da bizi önce birbirimize yaklaştıran ve sonuçta da yıllarca, onyıllarca birbirimize bağlayan şey olmuştu. Ebeveynimizin dağa çıkma hazırlıkları bile bizi onlara ve bu yüzden dağlara karşı olmaya kışkırtmıştı, ebeveynlerimizin durmadan aradıkları, dağlarda ve sadece dağlarda bulacaklarına inandıkları, ama bildiğimiz gibi asla *kendi içlerinde* bulamadıkları *huzur*'a da; yakında çıkacakları yüksek yüksek tepeler tatillerinden konuşmaları, bu tatil için gerekli olanı bavullarına doldurmaları, ve de bize bu bavul yapmalarla meydan okumaları, bunlar bizi onların yüksek yüksek tepelere tatile gitme niyetine, yüksek tepe tutkularına ve nihayetinde yüksek tepelerde tatil cinnetlerine karşı kışkırtmış ve onlarm bu yüksek yüksek tepeler arzusu ve tutkusundan tiksinmiş idik. Seninkilerin yüksek tepe tutkusu benimkilerden çok daha büyüktü, dedim ve bunu gene ona çok yüksek gelen bir ses tonuyla söyledim, olasıdır ki bu sebeple ondan cevap alamadım, bunun üzerine dedim ki, seninkiler hep cart yeşil yün çorap giyerdi, benimkilerin giydiği cart kırmızı yün çoraplardan değil, onunkiler cart yeşil çorap giyermiş çünkü parçası olmak istedikleri tabiat içinde dikkat çekmesinler, diye dedim, benimkilerse cart kırmızı giyermiş tabiatta dikkat çeksinler diye, onun ebeveyni tabiatta dikkat çekmeme niyetinde olduklarını iddia etmeye çok önem verirlermiş de ondan, benimkilerse tabiatta dikkat çekmek niyetinde olduklarını iddia etmeye özen gösterirlermiş, benimkiler hep

tabiatta dikkat çekmek için cart kırmızı çorap giyiyoruz derlermiş, onunkilerse cart yeşil çoraplarını aynı inatla gerekçelendirirlermiş, benimkilerin cart kırmızı çorapları yaptıkları gibi. Ve her zaman da bu cart yeşil ya da cart kırmızı çorapları kendi elleriyle örmüş olduklarına dikkatimizi çekerlerdi, anneni hep o cart yeşil çorapları örerken görmüşümdür, dedim, benimkini de cart kırmızıları, sanki bu çorapları örmekten başka düşüncesi yokmuş gibiydi annemin, dedim, gün batarken, sanki en önemli şey o cart kırmızı çorapları örmekti ya da seninkilerin de cart yeşilleri. Ayrıca cart yeşil çoraplara aksesuvar olarak senin annen baban hep cart yeşil başlık takarlardı kafalarına, benimkilerse cart kırmızı. Gerçekten de derler ki dağ zirvelerinde kazaya uğrayanlar cart kırmızı çorap ve başlıkla ötekilerden daha kolay bulunurmuş, dedim ona, ama cevap vermedi. Anne baban bana hiç güven duymazlardı, dedim, beni evlerine daima kuşkuyla kabul etmişlerdi ve onların bu kuşkusundan dolayı evinize gelmek bana her zaman ürpertici gelmişti ama benim annebabam da ona aynı ölçüde kuşkuyla davranmışlardı, dolayısıyla onun anne babası benim onu aramamı çoğu kez önlemişlerdi, tam tersine benimkiler de onun beni aramasmı, oysa benim onun ziyaretinden daha içtenlikle arzu ettiğim bir şey yoktu, çünkü bütün çocukluğum boyu ve ondan çok sonra da, beni hep ölümcül bir yer olarak algıladığım anababa zindanından kurtaran biri olduğunu hissetmiştim onun. Ama onun da kendi ebeveyninin sultası altında öyle hissettiğini biliyorum, onun da babaevi tam böyle bir zindandı. İkimizin de karşılıklı fikir birliği içinde babaevlerimizi her zaman *külrengi ev* olarak nitelememiz boşuna değildi. Babaevinde olduğumuz sürece gerçekte daima iki zindana hapsolmuş vaziyetteydik ve birimiz korkunç bir zindana hapsolmuş duygusuna kapılırsa, öteki ona hemen kendi zindanının nasıl daha da korkunç olduğunu anlatırdı. Anababa evleri her zaman birer zindandır ve çok az kişi kurtulup çıkabilir ordan, derdim ona, çoğunluk, yani bana kalırsa yüzde doksansekiz oranında kimse hayat boyu bu zindanda hapis kalırlar, bu zindanda alt edilir ve sonuçta mahvedilir ve gerçekte bu zindanda ölürler. Ama ben yıktım çıktım, dedim ona, onaltı yaşımda bu zindanı yıkıp çıktım, o zamandan beri de kaçağım. Onun anne babası bana daima anababaların nasıl *zalim* olabileceğinin gösterisini yapmıştı, tıpkı tersine, benimkilerin de ona anababa-ların nasıl korkunç olduklarının gösterisini yaptıkları gibi.

Birbirimizle babaevlerimiz arasında görüştüğümüzde, porsuk ağacının altındaki bankta, dedim, hatırlıyor musun, anababa zindanlarımızdan ve onları yıkıp çıkmanın imkânsız olduğundan konuşur, planlar geliştirir, ama mutlak çıkışsızlık dolayısıyla hemen vazgeçerdik, her zaman babaevinin talim terbiye mekanizmasının daha da keskinleşmesinden bahsederdik, bunun ilacı yoktu. Senin anababan hep ortalarda olmakla suçlarlardı beni, dedim ona, tıpkı seni de aynı şeyle suçladıkları gibi, beni durmadan *zıpçıktılıkla* suçlar, evliliklerini, dolayısıyla insani gelişimlerini köstekledimi, sonunda da mahvettiğimi söyleyerek cezalandırırlardı, tıpkı seninkilerin de sana durmadan onları mahvettiğini söyledikleri gibi. Eve geldiğinde seni daima tehditlerle karşılarlardı, benimkiler de beni öyle karşılarlardı, özellikle de ölümle ilgili bir tehditle, hayatına malolmuşum onların. Bizi bile isteye yaptıklarını bilemezdik, dedim, öğrendiğimde de çok geç olmuştu, bununla savunmaya geçemezdim artık. Anababam beni yavaş yavaş hücre hapsine almaya çalıştılar dedim, seni de nasıl yavaş yavaş hücre hapsine aldılarsa. Başlangıçta hava delikleri vardı, sonra yavaş yavaş duvar örüldü bunların da üzerine. Sonuçta hava alamaz olduk artık, dedim. Etrafımıza çektikleri duvarlar giderek daha kalınlaşmıştı, çok geçmeden hiçbir şey duymaz olduk, çünkü bize bu kalın duvarlardan dış dünyaya dair hiçbir şey ulaşmıyordu. Annenin saçı hep açıktı, dedim, benimkiyse saçını sımsıkı tarar, kafasına yapıştırırdı. Zamanla giderek daha anlaşılmaz laflarla ikna etmeye çalıştı beni, kesinkes anlaşılmaz laflar, dedim ona, ama anneme anlamıyorum seni dediğimde beni cezalandırırdı. Onunla olan ilişkim sadece böyle bir cezalandırılma mekanizmasıydı, zamanla kendimi ondan gelecek cezadan kollar hale geldim sadece. Senin gibi, dedim, senin de kendi annene karşı daima sadece ezik olman gibi, her zaman kafana bir şaplak yeme ya da kötü bir söz işitme korkusuyla. Pazarları, o hep huzurlu olduğu söylenen Pazar günleri, bizim ev cehennemdi, dedim. Uyanmak bile cehenneme gözlerini açmak gibiydi, dedim, elimi yüzümü yıkadığımda bir şeyi yanlış yapıyorum diye korkardım, o yüzden sabun elimden kayardı, dedim, yerlerde sürünürdüm onu aramak için, tir tir titrerdim, biliyor musun. Saçımı bile tarayamazdım, huzurum olmadığı için. Üzerimi giyinirken sürekli korku içindeydim, annem içeri girer de bilmediğim bir sebepten beni tokatlar diye, kemerimi göbeğime çok gevşek ya da çok sıkı bağladım ya da gömleğimin bir düğmesi eksik diye, pantolonumun çizgisi kırışmış ya da ağlak görünüyorum diye. Kahvaltıda her zaman tamamen hayattan bezmiş, hatta

neredeyse kafayı yemiş halde boy gösterirdim, ailenin yüz karası olarak masaya otururdum. Onlar da bana hemen ve her seferinde ailenin yüz karası olduğumu hatırlatırlardı, neden bana isim koymuşlar ki diye düşünürdüm sık sık, daha baştan bana ailenin yüz karası deselerdi ya, hep öyle oldum, öyle de kaldım. Geçmişi düşününce, dedim, senin başına gelenin de farklı olmadığını görüyorum, belki benden daha az bahsettin bu konudan, dedim, hep benden daha az konuştun, ama sen de aynı şeyleri yaşadın dedim, sizde de durum aynıydı, senin için geçerli olan da benim için geçerli. Annem tarafından hep kötüye kullanılan suskunluk, dedim, ruhumu daima en derinden yaralamış olan şey. Suskunluk annemin beni öldüresiye yaralamakta kullandığı bir araçtı. Baba bu dehşet karşısında hep susup oturup sineye çekendi, annem tarafından yok edilişimin seyircisi. Geçmişi düşündüğümde, senin annen ve babanla da durum aynen böyleydi. İyi yaşadılar, dedim, ama sadece beni yok ederek varoldular. Annen baban, zaman içinde seni yok ederlerken, evlerinde gayet güzel yaşayıp gittiler, senin için sadece zindan olan, ömür boyu kurtulup çıkmadığın evde, çünkü benden farkın ben çıkıp kurtuldum o evden, sense hiçbir zaman çıkıp kurtulamadm, bunun için gereken gücü bulamadın. Sonra sırt çantalarım doldurdular tıka basa, dedim ve onlara bunu yaparken yönelttiğim horgörüden beslendiler. Bu sırt çantalarına doldurdukları her şeyden nefret ettim, yedek çorapları, yedek başlıkları, onlarm deyimiyle, sosisleri, ekmeği, tereyağı, peyniri, gazlı bezleri vesaire vesaire. Babam en sonunda bir de Incil sokuşturur, sonra açar bundan bölümler okurdu dağdaki kulübede. Daima aynı bölümler, aynı ses tonu, hatırlıyor musun. Bize de dinlemek ve hiç ses çıkarmamak düşerdi. Tepelerde olduğumuz zamanlar ağzımızı açmamıza izin yoktu. Bir şey söylediğimizde, bu utanmazlık sayılır ve arkasından daima bir ceza gelirdi. Bu durumda, her defasında daha hızlı tırmanmak, daha çabuk inmek zorundaydık ve konuşarak işlediğimiz kabahat ya da doğrudan suç o kadar affedilmez sayılırdı ki, başkaldırımız dehşete dönüşür, duruma göre susadığımızda su, acıktığımızda yiyecek vermezlerdi. Annemin sertliğini her zamankinden çok bu zirve gezintilerinde hissettim, merhametsizliğini. Baba daima onun sertliğinin ve merhametsizliğinin seyircisi olagelmişti ve hatırlarım, karşı çıkmaktan vazgeçtim, babam bir kere dahi seyirciliğini onun lehinde ya da aleyhinde bir yorumla bölmemiş-ti. Anne zalim olandı, baba ise bu zulmün izleyicisi, dedim, senin annenbaban da tıpkı öyleydiler. Annen sana kelimelerle işkence eder, değnek darbeleriyle neredeyse öldürürken baban

da hiç ağzını açmadı. Babalar annelerin yok etme cinnetine ses çıkarmaz, kıllarını kıpırdatmazlar. Anababalarımızda öldük biz, dedim. Ama senin başına gelen benim başıma gelenden çok daha kötüydü, çünkü ben yırttım, özgürlüğümü ilan ettim, sen ise hiçbir zaman edemedin, gerçi ayrıldın anababanın yanından, seni pey-dahlayanlardan, dünyaya atanlardan, sana eza çektirenlerden, ama onlardan kurtulabildin mi, hayır. Onaltısına geldin mi nerdeyse çok geç artık, dedim, ondan sonra insan artık bir harabe olarak geziniyor dünyada, bütün dünya da onu parmakla gösteriyor, harap biri olduğu ta uzaktan belli olduğu için. Dünya umursamaz böyle anası babası tarafından yıkılmış birinin manzarası karşısında, dedim. Ben kaçtım kurtuldum, olabildiğince uzaklara gitmek istedim ama çok geçmeden kolum kanadım kırıldı, dedim. İkimiz de kaçıp kurtulmak istedik, ama bunun için gereken gücü ben buldum, sen bulamadın. Anababa-nın zindan hapsi senin için ömürlükmüş, o anlaşıldı. Sen hiç tepkisiz odanda oturdun ve duvarlara astıkları tabloları seyrettin, o değerli ama gene de ölümcül resimleri. Seni bu odaya hapsetmelerine izin verdin, ama sonra gene de ayağında zincirlerle gezindin durdun, eninde sonunda bir öğünden öbürüne, işin gerçeği bu. Onyıllarca. Gardiyanlarınla anlaştın. Sana kitapların nasıl okunacağını, resimlere nasıl bakılacağını, müziğin nasıl dinleneceğini öğrettiler. Sana ormana doğru nasıl seslenileceğini öğrettiler, yankısı doğru gelsin diye, sen de buna direnmedin. Bu yüzden onlarca yıldır anababanın öğrettiği gibi resimlere bakıp duruyorsun, o küt bakışla, aynı kütlükle kitaplar okuyorsun, müziği de aynı kütlükle dinliyorsun, anababa-nın sana öğrettikleri gibi. Anababanın Goya hakkında mütemadiyen söyledikleri şeylerin aynısını söylüyorsun, Goethe'yi aynı anababan gibi okuyorsun, Mozart'ı da aynen öyle dinliyorsun, en berbat biçimde. Ama ben tam doğru anda fırsatı yakaladığım için kendi ayaklarım üzerinde durabildim, dedim, özgürleştiğim için, Mozart'ı *kendi* istediğim gibi dinliyorum, anababama inat, yokedicile-rime inat yani, Goya'ya *kendim* gibi bakıyorum, yokedici anababama inat yani, Goethe'yi *kendi* okumak istediğim gibi okuyorum, okursam eğer. Bir de zither'i ve trompeti sırt çantalarının üzerine bağlarlardı tam evden çıkmadan önce, artistik insanlara böylesi yakışırdı ya. Bu *artistik insanlara böylesi yakışır* lafını annem sık sık söylerdi, geceleri yatağıma kadar eşlik ederdi bana bu cümle, durduramazdım. Annem zither çalardı, çünkü annesi de hep zither çalmıştı, baba trompet üflerdi, çünkü babası da aynı trompeti üflemişti. Babası zirvelerde resim çizdiği için babam da zirvelerde çizerdi ve sırt çantasında daima bir resim defteri taşırdı.

Segantini gibi derdi hep, *Hodler gibi, Waldmüller gibi.* Kendine bir kayalık tepe bulur, üzerine oturur, güneşi arkasına alır ve çizerdi. Sonunda evimizin bütün odaları onun desenleriyle dolmuştu, tek bir boş yer kalmamıştı, yüzlerce hatta binlerce zirve manzarası vardı evde, onları görmemek için bakışlarımı hiç yerden kaldırmazdım, bu da zamanla deli çıkmama yol açtı dedim. Yüzlerce kez Ortler'i çizdi ya da suluboya resmini yaptı, yüzlerce kez Drei Zinnen'i, döne döne Montblanc'ı ve de Matterhorn'u da. *Büyük ustalar,* derdi daima, *hep aynı şeyi çizer ya da resmederler, hep aynı şeyi çizdikleri ya da resmettikleri için büyüktür onlar.* Ama babamın resmettikleri benim midemi bulandırırdı, dedim. Babasının yani büyükbabamın yeteneği onda tamamen körelmişti, ama bu onu akıl almaz çoklukta desen ya da suluboya yapmaktan alıkoymuyordu. Korkunç olan, dedim, bir sürü kültür derneğinin onun ürettikleriyle sergiler açmaları, gazetelerin desenleri ve suluboyaları hakkında daima iyi şeyler yazıp onu daha da çok üretmeye gütmeleriydi. Gerçekten, çevresindeki herkes onun sanatçı olduğundan emindi, birçoklan büyük bir sanatçı olduğunu söylemişlerdi, sonunda o da bu zırvalığa, bu alçaklığa inandı ve bu çirkin kuruntu içinde yaşamaya başladı. Kitsch'in ne olduğunu örneklemek gerekse, dedim, babamın desenlerinden ya da suluboyalarından bazılarını göstermek yeter. *Evim, sanatımın daimi sergi mekânıdır,* derdi babam ve birkaç hafta arayla duvarlara yeni desen ve suluboyalar kondurur ya da yapıştırırdı, bodrumda daha binlercesi toplu halde duruyordu, dedim. *Ben dağ resminde uzmanım,* derdi kendisi hakkında, *Segantini'yi, Holder'i aştım, onların sanatını çoktan geride bıraktım.* Mutfağa bile asabildiğince çok desenini asmıştı, mutfaktaki buharın eserlerini bütünlediği görüşündeydi. İşlerimin üzerine birkaç hafta süreyle mutfak buharı sindiğinde, diyordu, özellikle de kış aylarında, özellikle de Noel zamanı, bu resim kâğıtları müthiş bir cazibe kazanıyor. Sonra taş toplardı, dedim, biliyorsun. Buna karşı çıkmak mümkün değildi, dedim, bu taşların hepsi benzersizdi ve onları elcağı-zıyla eve taşırdı. Bugün bile binlercesi evde durur. Ama bu kadar çok sayıda olunca, ne kadar da benzersiz olsalar, tahammül edilmez oluyorlar, dedim. Bu taşların bazıları insan vücuduna benzer, dedim, her şeyden önce de kadın vücudu, onları özellikle Engadin'deki İsviçre derelerinde bulmuştu. Bu taşlardan çok özel bir tanesi için hep derdi ki, gerçekte milyonlarca yıl süresince bilenmiş bir taşla mı yoksa erken dönem bir sanat eseriyle mi karşı karşıya imişiz, kestirmek zormuş, *tabiat böyle memeler yapacak yetenekte değil,* derdi hep, taşı

kaldırıp ışığa doğru tutarak, *böyle ruhla dolu bir baş da.* Hatırlıyorum, dedim, babam bu taşı bir keresinde sana da göstermişti. *Bu nasıl bir plastik,* diye bağırmıştı, *binlerce yıl yaşında, tabiatın işi değil bu, sanat eseri.* Her şeyi kilit altına alırlardı, dedim, seninkiler, benimkiler de tabii, oysa ben her şeyi açık isterim, kilitli kapılardan nefret ederim, nerede olursam olayım kapımı hiç kilitlemem. Her şeyi de hemen derleyip toplarlardı, bir nesneyi ortada bırakmayagöreyim, hemen toplar kaldırırlardı, böylelikle evimizde tamamen sistemli olarak insani bir gelişimi önlerlerdi, dedim, korkarlardı, evimizin ben ve kız kardeşim eliyle birden yaşamaya başlayacak olmasından daima korkarlardı. Her türlü kişiselliği önceden değilse de, en kısa zamanda söndürürlerdi, öyle ki anababa evimiz daima ölü bir ev gibi gelirdi bize. Bizim evde en çok ağza alınan laf, *disiplin,* her türlü gelişip serpilmeyi engellerdi. Eve geldiğimde, her şey bıraktığım gibiydi uyanıp gözlerimi açtığımda, dedim ona. Kız kardeşimle benim ana-babaevini hep andığımız tabirle Ölüler Evi yeniden tesis edilmişti. *Burada sizin borunuz ötmez,* derdi annem sık sık ve evde üzerimizden çıkarttığımız giysiler, ayakkabılar falan hemen ortadan kaldırılırdı. Dedim: Hatırlıyor musun? Ayaklarımıza giydirdikleri ağır ayakkabılar. Kafamıza oturttukları ağır şapkalar. Üzerimize geçirdikleri ağır rüzgârlıklar. Evin üç tarafında da jaluziler yaz kış kapalıydı, dedim, sadece babamın desenleri ve suluboyaları için gerektiği yerde açıktı. Senin anababanın evinde de hepsi daima kapalıydılar dedim, yaz kış, yazın sivrisinek ve sinek yüzünden derlerdi, kışın ise soğuk ve annenin nevraljisi yüzünden, hatırlıyor musun? O yüzden bütün yıl soluk bir yüzle gezerdin, sanki ölümcül hastaymışsın gibi, dedim. Sadece ana babamızla dağlara gittiğimizde renk gelirdi yüzümüze ama ana babamızın yüzü gibi güneşten kararmazdı da, kıpkırmızı olurdu. Anababamız-dan farklı olarak kapkara olmazdı da suratımız, kıpkırmızı olur, dudaklarımız çatlar, güneş yanığından haftalarca uyuyamazdık. Bu yüzden de nefret ederlerdi anababamız bizden, dağlarda onlarınki gibi her yanı kararmış suratlar değil, kabarmış kırmızı suratlar edindiğimiz için. Gözlerimiz de aylarca o korkunç, dağ güneşinden yanardı, uzun zaman bir şey okuyamazdık, hatırlar mısın? Gözlerimiz yanar ve okulda bu yanan gözlerimiz yüzünden her zaman epeyce geri kalırdık, bu nedenle ve sadece bu yüzden de değil, anababamızla dağ gezintilerinin üzerimizdeki etkisi daima yıkıcı oldu. Anababamız kural olarak daima hoyrat ve bize karşı daima düşüncesizdi, dedim, üzerimize titremeleri, bize kol kanat germeleri gerekirken. Annem hep arkasından kapıları çarpar, babam eski dağ

ayakkabıları ile evde gezinirdi. Yılda iki kez dağlara giderlerdi huzur bulmak için, ama nereye giderlerse gitsinler, her yere huzursuzluk götürürlerdi, gerçekten de huzurluydu gittikleri yaylalar, ama onlar ayak basmadığı sürece, ormanlar da öyle, onlar içine dalmadıkları sürece, dağ zirveleri, onlar da bizimkiler tarafından tırmanılmadığı sürece. Zirvelerdeki kulübeler de, benimkiler içlerine girmediği sürece sakindiler tabii ki, dedim. Aslına bakarsan anababa evimiz de sakindi, anababamız içinde olmadığmda tabii ki, dedim. Bizim anababalarımız gibi insanlar asla huzur bulmaz, dedim, *huzursuzluğun* ta kendisi oldukları için dedim, bu huzursuzluk bulundukları her yere gittiği, onu gittikleri her yere beraberlerinde götürdükleri için. Huzur arar fakat tabii ki bulamazlar, kendileri huzursuzluğun ta kendisidir çünkü, huzurlu bir yer bulmak üzere yola çıkar ve orada boy göstererek bu huzurlu yeri huzursuz yer haline getirirler, en huzurlu yeri en huzursuz yer haline getirirler. A burası huzurlu diyorlar, diyorlar, etrafa şöyle bir bakıyorlar, ama aslında orası huzursuz bir yer, çünkü onlar ayak basmışlar. Babam kafamı dinlemek istiyorum dediğinde, saçmalıyordu aslında. Annem de öyle. Sonuçta ben söylediğimde de öyle, çünkü üçümüz de huzursuzluğun ta kendisiydik, annemle babam, onlar yüzünden de ben, hatırlayabildiğim kadarıyla. Annem babam huzurumu bozdular, artık hiçbir zaman huzur bulamayacağım dedim, senin de huzur bulamadığın gibi, annen baban seni huzursuz ettiler çünkü. Çünkü insan en başında huzurlu, dedim, anababası onun huzursuz yapıyor, anababa düzeni yüzünden ki o da dünyanın düzeni zaten, herke-sinki öyle. Bu yüzden doğal olarak huzurlu insan yok, dedim herkes huzursuz, huzur aramaları da delilik. Bu deliliğe kapılıyorlar zaman zaman, huzur arama deliliğine, ama huzur yok, çünkü insan huzursuzluğun ta kendisi, nereye giderse orada huzursuzluk var, gitmediği yerde de bulamaz onu. Huzur aramak, en büyük delilik bu, dedim. Durmadan huzur arıyoruz ve tabii bulamıyoruz çünkü biz huzursuzluğun ta kendisiyiz. Bu dağ gezintileri yılda iki kere yapılıyordu. Anababanın yanılgısı, dağlarda huzur bulacağını sanmak. Dağdaki kulübede. Zirvede. Tam tersi, bu dağ gezintileri hepimizin içindeki huzursuzluğu güçlendiriyordu. Kapıyı açıp huzura ayak basacağımızı düşünmek, en huzursuz halimiz bu işte, dedim, anlıyor musun. Anababam bunu anlamadılar tabii, çünkü hayat boyu düşünmek denen şeyden kendilerini korumuşlardı. Hep suçlarlardı ama düşünmezlerdi. *Suçlamayı* hep *düşünmekle* karıştırırlardı, nitekim dünyadaki insan sayısı kadar suçlayan var da, düşünen hemen hiç yok. Huzuru bulunabilir bir şey

sanmak anababamın sahip oldukları ve geliştirdikleri birçok yanılgıdan biriydi, dedim. Cart kırmızı çorapları çektiler, kafalarına cart kırmızı başlıkları oturttular ve huzur aramaya gittiler. Huzur daima dağlarda olur sandılar, İsviçre'de ya da Güney Tirol'de, Meran'da, Seiseralm'ın yakınında, Ortler'de, Montblanc'da, Matter-horn'un yakınında ya da Ölü Dağlar'da. Cart kırmızı çorapları çektiler, cart kırmızı başlıkları kafalarına oturttular, *Zither*'le trompeti sırt çantalarına bağladılar ve huzura yollandılar. Ama onu bulamadılar. Sonunda da, dedim, kabahati *bana* yüklediler, huzuru bulamamanın kabahatini. Benmişim engel, her şeyin *baş* suçlusu benmişim. Ben ve kız kardeşim, planlarını yerle bir eden. Aylarca *huzur istiyorum* cümlesini karşılıklı birbirlerinin kafasına kaktıktan sonra, sırt çantalarını toplayıp huzur arayışına çıktılar. Gerekli tren biletlerini edindiler ve huzur yönünde yola koyuldular. Her defasında, huzuru İsviçre'nin bir vadisinde ya da bir dağ yamacında ya da Güney Tirol'de bir tepede bulacaklarından emindiler. Daha da hızlı yol alarak, daha da yükseğe tırmanarak. Sonuç itibariyle dağcı baltaları elde uzun ip belde, Zither ve trompetle. Ama huzuru bulamadılar. Önce sandılar ki huzur bulmak çocuk oyuncağı, sonra anladılar ki, en zor şey. Huzur bulmada yaya kalınca başladılar beni suçlamaya. Önce ufak ufak, sonra pansiyonda başımın etini yediler, ağaçların bittiği yerde, derken iyiden iyiye bitap düşmenin sınırında, bir de kapıldıkları kesin hayal kırıklığı akıllarına gelince üstüme çullandılar, *bize dağlarda bile* huzur vermeyen, başımızın oldum bittim belası. Senin anababan da sana aynı davranışları uyguladılar. Benim anababam beni sadece bir tek sebeple, huzur arayışlarında çuvallamalarmm müsebbibi olarak yanlarında dağlara götürdüler, her külfetli ve korkunç şeyin sorumlusu olarak gördükleri için. Nefretlerini kusmaları gerektiğinde yöneldiler bana sadece, o zaman akıllarına geliyor, işlerine yarıyordum. Bu yüzden onlarla en yüksek dağ zirvelerine çıkmak zorundaydım, dedim, onların ölümcül niyetlerine alet edilmek üzere, beni Ort-ler'e çıkarmak için kargışlayıp tepmekten yılmadılar, orada o zirvede kendi mutsuzlukları için suçlayabilsinler diye. Senin anababan da sana aynısını yaptılar, dedim. Baban öfkesini senden çıkardı, tam da Glockner buzulunun altına daha yeni varmıştık ki, bitti, dedim, son. Hatırlıyor musun? Fırtına koptu, kabahat gene bendeydi, çığ düştü, *ben*, nasıl derler, harekete geçirmiştim sanki onu. Zirvede de anababalarımızın biz defolu mallara, annemin deyimiyle *Yüz Karaları*'na öfkesi dinmedi. *Huzur istiyorum*, dedi babam ve dağ ayakkabılarını ve resim defterini aldı yanına, annem de sırt çantasını

hazırladı, bu işe en uygun yer olarak orasını bulduğu için mutfakta Zither'ini akord etti, bana da hakaretler yağdırdılar çok yavaş toplandığım için, bir de yanıma iğrenç bir kitap aldım diye, hatırlıyorum Novalis'in şiirleri, sonra bir koşu tren istasyonuna gittik ve karanlığa doğru yola çıktık, hemen şafak sökmeden tırmanabilmek için. Daha tırmanmaya başlamadan yorulmuştum, sen de yorulmuştun, dedim, kız kardeşimden söz etmiyorum bile. Hiç ağzımızı açmadan yürümeliydik, itiraz etmeden. Ta ki babam gruptan ayrılana kadar, en güçlü kuvvetlimiz o olduğu için, hep önden gittiği için, sonuçta hep ilk çıkan da o olurdu. Annem zehir zıkkımdı. Kız kardeşim zırlıyordu, hiçbir şey yolunda gitmiyordu. Yolu babam belirliyordu. Annem hiç sesini çıkarmadan onu izliyordu, çantasına taktığı Zither'in tellerinin çıkardığı sesi hâlâ hatırlıyorum. *Huzur istiyorum*, bu cümle, kimse ağzına almasa dahi, durmadan telaffuz edilirdi, hiç aklımdan çıkmazdı, durmadan babamın *Huzur İstiyorum'*unu duyardım. Babam koca adımlarla önden kaptırıp gitmişti *Huzur İstiyorum* cümlesi yerini bulsun diye, ama cümlenin yerini bulduğu falan yoktu, yeniden yeniden dönüp geliyordu. Zirveye yaklaşırken de ortalardaydı, zirvede bitap bir halde altımızdaki manzarayı seyrederken de ortalardaydı. Dünya hiçbir zaman, bir dağ zirvesinde olduğu kadar tehditkâr ve yaralayıcı gelmedi bana. Babam bir iki kere, *zirvelerde nasıl da bir huzur hüküm sürüyor* dediğinde, *görkemli bir huzur* diyordu, huzursuzluktan patlayacak haldeydi, çünkü huzursuzluk tam da huzuru en büyük ve mutlak biçiminde, en büyük ve en en mutlak olarak bulmayı beklediğiniz yerdedir, bir iki kere daha zorladı kendini, şimdi huzurun en büyüğüne erdim, hepimiz huzurun en büyüğüne erdik, dedi ve bize de, en büyük ve gerçekten de mutlak huzura vardığımızı kendi kulaklarınızla da duyuyor musunuz dedi, dedim; annemi durmadan kargışlıyordu, şu anda en büyük ve mutlak huzurun içindeyiz desin diye, annem de bir iki kere işte en büyük ve mutlak huzurun içindeyiz dedi, *nasıl da sessiz, nasıl da huzurlu buralar, her yer huzur içinde* dedi, *en büyük huzur burada.* Anababamla aynı düşüncede olmadığım için de, dedim, zorladılar beni, burda zirvede mutlak huzur hüküm sürüyor diyeyim diye, ben de tehditlerine son vermek için, dedim buralarda zirvede en büyük huzur, mutlak huzur hüküm sürüyor diye. Söylemesem, doğruyu söylesem, dağ zirvelerinde en büyük huzursuzluğun, mutlak huzursuzluğun hüküm sürdüğünü söylesem, beni en derinden yaralarlardı, dedim. Üst üste birkaç kez yüksek sesle *en büyük ve mutlak huzur* laflarını yinelememle yetindi onlar da. Rüzgârdan korunaklı bir köşeye sığıştığımızdan annem Zither'i sırt

çantasından çözüp çalma fırsatı buldu. Daima çok kötü Zither çalardı, Zither'i herkesten daha iyi çalabilen büyükannemden farklı olarak ve o gün zirvedeki çalışı da bir felaketti, dedim. Babam, Zither çalmayı kes, diye heyheylendi, dedim, derken o çözdü bu sefer çantasının üzerinden trompeti, üflemeye başladı. Ama rüzgâr trompetin tınılarını deli gibi birbirine karıştırmış ve çok geçmeden trompeti üflediğine üfleyeceğine pişman etmişti babamı. Trompeti iki kayanın arasına kıstırdı, anneme iki büyük dilim ekmek kestirtti ve bunların üzerine kendisi bolca salam dilimi koydu. Bana da yiyecek verdiler ama lokma gitmiyordu boğazımdan, öyle derler ya. *Nasıl da bir huzur,* dedi babam arka arkaya. Rüzgâr çok geçmeden fırtınaya çevirdi dedim, neredeyse oturduğumuz yerde donup kalacaktık. Biz de kaya köşeciğine iyice sığınıp, manzaraya diktik gözümüzü. Fırtına iyiye işaretmiş, öyle dedi babam. Evet dedi annem de, dedim. Tırmanış sekiz saat sürmüştü. Annemle babam bir kaya köşesinde birbirine dayanmış, tir tir titriyorlardı. Fırtına o kadar güçlüydü ki, babamın şu sözleri söylediğini zar zor duyabildim; *nasıl da bir huzur hükiim sürüyor burada.* O da bitaptı, annem gibi. Kendimle ilgili olarak tek bildiğim nasıl olup da ana-babamın peşinden gidebildiğimdi. Kar ayakkabılarını çıkardılar, bacaklarını, ayaklarını ileri doğru uzattılar, birbirlerinin ayak parmaklarını ovuşturdular. Bense, sanki rüyada gibiydim, dedim. O gün bugündür Ortler'den nefret ederim, dedim. Ama iki yılda bir Ortler'e tırmanmalıy-dık, dedim, nedense, bilmiyorum. Senin anne baban da en az iki yılda bir seninle Ortler'e tırmanırlardı. Ondan sonra sen aylarca bitap gezerdin, olduğundan geriye giderdin, hatırlıyor musun? Anababamız ellerine kitap alıp bir yere çekildiklerinde, asla iddia ettikleri gibi kitap okumak için yapmazlardı bunu, bizi başlarından atmak için bir bahaneydi bu daima. Neler yaptılar anan baban sana. *Huzur verin bizel* lafı daima tek işe yaradı, etrafta tanık olmadan kavga edebilmek, annenin çoğunlukla olup bitenleri gayet güzel tanımladığı gibi, itişmek. Baba odasında huzur arıyordu, daha sonra odasında annenin kendi odasında olduğundan daha huzursuz olabilmek için. Baba huzur bulmak için bahçeye indiğinde kazarak, toprağın bağrını delerek, ağaç keserek daha da daha da çok huzursuzluğun içine dalıyordu, şehre gittiğinde de, nereye giderse gitsin, dedim. Durmadan huzur peşinde olan ve giderek daha derin bir huzursuzluğun içine düşen anne de, sonunda sırf baba sırt çantasını hazırladı diye, o da çantasını yapmaya koyuldu. Ondan sonra soru sadece şu idi, İsviçre'ye mi gidilecek, Güney Tirol'e mi. İsviçre'ye alay-ı vala ile

gidiyorlardı, Güney Tirol'e yalancılıktan, alçak duygusallıktan. Seninkiler hep benimkilere katılarak seyahat ettiler, dağlara gittiler, dedim, seninkiler benimkilere, hiçbir zaman tersi olmadı, bizi de hep yanlarında seyahate götürdüler, tırmanmaya. Anababalarımız dinlenmiş değil, İsviçre ya da Güney Tirol dağlarından tamamen bitap düşmüş halde dönerlerdi, bizse aylarca kendimize gelemezdik, dedim, ölme derecesinde hasta düşerdik. En çok kız kardeşim bundan etkilenirdi, dedim, çünkü içimizde en korunmasız olan oydu, kendini hiç savunacak halde değildi. Yirmi bir yaşında ölmesi de tamamen bunun sonucu dedim, ana-babası öldürdüler onu, benim yaptığım gibi cinai niyetlerinden kaçamadı onlarm. Anababa çocuk yapar sonra da yok etmek için elinden geleni ardına koymaz, dedim, senin anababan da benimkiler de, bütün anababalar, dünyanın her yerinde. Anababalar çocuk yapma lüksüne kalkışır sonra da onları gebertirler. Hepsinin de değişik değişik, kendilerine uygun yöntemleri var. Bizimkiler, sürekli olarak onların huzursuzluğunda ve sonuç itibariyle onlarla ilgili her şeyde bizim kabahatli olduğumuzu kafamıza kakarak mahvettiler bizi. Anababamız *her türlü kabahati* bize yüklediler, gerçek bu. Şu kuşku, dedim, hiç boşuna değil bence, anababamız belki de bizi tek sebeple peydahladılar, kendi suçlarını cisimleştirmek için, dedim, mümkünse hayatta sadece onlarm suçlarının cisimleşmiş hali olalım ve öyle olmayı sürdürelim diye, sorumlusu oldukları suçların. Anababamızın bizi sadece kendi suçlarını yüklemek, üzerimize yıkmak maksadıyla peydahladıkları kuşkusunu yani, dedim. Babam sinirlendiğinde sebebi ben olurdum, annemin tepesi attığında, tepesini attıran ben olurdum. Evde hava kötüyse, suçlusu bendim. Birisi geceleyin evin kapısını kilitlemedi mi, o bendim, ben olmuş olamayacağımı çok iyi bildiğim halde. *Artık huzur verini* diye haykırırdı babam, benim ve kız kardeşimin suratına, sonra da yalnız başlarına gideceklerine bizi de alır dağlara götürürlerdi, herhalde sadece ve sadece tüm suçlarını üzerimize yıkabilmek için, sırf ondan. Pansiyon ya da dağdaki kulübeye geç mi geldik, biz kabahatliydik, hatırlar mısın? dedim, sırt çantasındaki ekmek mi ıslandı, ben kabahatliydim. Bu ilişkiye böyle binlerce örnek vardı, dedim, anambabamla ben, biz, yani anambabamla kız kardeşim ve ben arasındaki korkunç ilişki. Babamı gece sivrisinekler mi ısırdı, beni suçlardı, odasına girmişim de pencere açıkken ışık yakmışım, bu tabii ki sadece kesinlikle yasak değil, yapılacak şey olmadığı da gün gibi ortadaydı. Sonra, tıpkı seninkilerin sana dediği gibi benimkiler de bana daima Hastalık Hastası demişlerdi hastalıklarımla ilgili olarak, edebiyat ödevlerimle hatta ilerki

yıllardaki yazarlığımla ilgili olarak da Şarlatan, hatırlıyor musun? dedim. Benim için onyıllardır belleğimden çıkıp gelen onca şey nasıl da berrak. Hele de korkunç, dehşet verici olanlar dedim, insanın dilinin ucuna gelen ama söyleyemediği şeyler, onlara sebep olanlar çoktan ölmüş oldukları için. Ama birden bütün bu korkunç ve dehşet dolu şeyleri dile getirme cesareti buluyorum. Hatta kolayıma bile geliyor. Tahmin edemeyeceğin kadar korkunç ve dehşet dolu. Dağdan döndüğümüzde, işte o zaman *dağdaki davranışım* için ciddi olarak cezalandırılırdım. Sen de öyle, dedim. Çok iyi hatırlıyorum. İşte o zaman İsviçre, Engadin, Güney Tirol ya da Ortler'deki iğrenç davranışlarımı bir bir sayar, hesabı keser ve alçak bir infaz uydururlardı. Uzun uzun, geniş geniş seyretmemişim güzel manzarayı, bununla suçladılar beni, emirlerine karşı gelmişim, gündüz uyumuşum da, geceleyin, babamın sıkça kullandığı tabirle her şeyin yakışanı varmış, hiç uyumamışım. Doğayla yanlış bir ilişkim varmış, hilkatin yüceliğini göremiyormuşum, kuşların cıvıltısını, derelerin şırıltısını, rüzgârın uğultusunu duyamı-yormuşum, hiçbir şeyden dehşete kapılmıyormuşum. Bunun üzerine yemek saatlerimi kısaltır ve bilinçli olarak mönüden en sevdiğim yemekleri çıkarırlardı. Dışarı bırakmazlardı, haftalarca, tam da nefret ettiğim kıyafetleri giymek zorunda bırakılırdım. Ananbaban dağlardan döndüklerinde sana da tıpatıp aynı şeyler oldu, dedim. Babam desenlerini ve suluboyalarını odasına yayar, bütün bunlara bakıp neyi tasvir ettiklerini anlatmak, çok iyi olduklarını söylemek zorunda bırakılırdım. Kazara yanılsam, hatta söz konusu *tabiat parçasının* neresi olduğunu kendimi ne kadar zorlarsam zorlayayım bulamasam, köpürürdü. Senin baban da sana o dağ gezilerinde yazdığı şiirleri okurdu, dedim, kulak verirdin ya da vermezdin, ama bu şiirler hakkında bir şey diyemezdin, dedim, bunun için de baban tarafından cezalandırılırdın. Baban üç şiir kitabı yayımladı, dedim, benim babam da bir o kadar desen ve suluboyalarını sergiledi, babalar bu yolla sıyırtacaklarını sandılar, en kolayına sırtlarını yaslayarak, tabir caizse *gezgin sanatı* üzerinden selamete ermek istediler, ama tabii olamadı. Tam tersine, bu desen ve suluboyalarla, bu şiirlerle ve bunun yanı sıra yayımladıklarıyla kendilerini alçalttılar. Kafayı buna takmışlardı, alçalmalarına, dedim, hâlâ da ta-kıklar, bugün çoktan ölüp gitmiş olmalarına rağmen. Babam bir deseni beceremedi mi, kabahati bana yüklerdi, ışığına ben engel olmuşum, dedim, söylediğim tek bir sözle "esin"ini, öyle derdi hep, yok etmişim. Ben zaten daima onun sanatçılığının yokedicisi olagelmişim. Oğul dünyada yalnızca *sanatçı olan babasının*

yokedicisi olarak vardır, demişti babam bir keresinde, hatırlar mısın? dedim. Resmi deseninden de kötüydü, dedim, resmi de deseni de annemin Zither çalışı gibiydi, ondan daha iyi değil, tam tersi, ama durmadan sanatçılığından söz eder, hatta ara sıra bir sanatçı ailesi lafı ederdi, bizi kastederek. Senin babanın da kendini şair sanması gibi, dedim, şiirleri katiyen şiir denemeyecek şeyler olduğu halde, sadece kafiyeli gerzeklikler-di çünkü, bildiğin gibi. Ciltlenip raflara çıktıklarında yazı masasının üstünde durduklarından bile rezil görünürlerdi, dedim. Ben, babam hayatta olduğu sürece tek satır yazamadım, dedim. Ancak o öldüğünde, ölü çehresi üzerine bir taslak karaladım, dedim. O taslağı yazabildim. Ama sonra yıllarca bir şey yazamadım. Bir dolu saçmalık, çelimsiz, zayıf, değersiz. Sen de ancak baban ölünce evden ayrılabildin dedim, annene kafa tutabildin, tabir caizse hayatın zirve noktasında. Anababamı ardımda bırakmak bana hiç koymadı, onlarm altında ezilirken beni ölesiye hırpalamışlardı, dedim, hiçbir zaman onlara karşı vicdan azabı hissetmek için sebebim olmadı, senin kendi anaba-bana karşı hissettiğin gibi. Fark bu, dedim. Çünkü ben zindandan kaçtım, sen kaçamadın. Çünkü ben onlara daha onaltısmda kafa tuttum, sense ancak yaşlı bir adamken. Gerçek bu. Elli ikisinde yaşlı değilsin de nesin? Hınç dolusun, başka bir şey değil. Dünya seni yaya bıraktı, dedim, üstünden geçti. Kılkuyruğun tekisin, dedim. Gördüğüm kadarıyla hâlâ babanın paltosunu giyiyorsun, hem de sadece gerçek olanı, hani o pejmürde, partal, kırk yıllık olanı değil, ötekini, tabir caizse babanın ruhani paltosunu da. Bu baba paltosunun içinde boğulmuşsun. Buna diyecek hiçbir lafı olmayan annenin bakışları altında. Daima seyreden, babanın paltosu içinde ziyan olup gidişini seyredebileceğinin son haddine kadar seyreden annenin. Çünkü sen ziyan olmuş bir insansın, buna hiç şüphe yok, dedim. Ama belki de sen benden farklı olarak, yırtma, anababana kafa tutma şansına hiç sahip olmadın, babanın ölümünü bekledin, ancak o zaman annen konusunda da gözün açıldı, onun da sonuçta tıpkı baban gibi olduğunu, seni mahvettiğini anladın. Onun çektikleri hakkında bana anlattıkların sadece midemi bulandırıyor, dedim. Sahte duygusallık hep sadece midemi bulandırır ve sen onun hakkında daima sahte duygusal şeyler anlatıyorsun, her konuda sahte duygusal konuştuğun gibi. Anababa evinin yalan dolanla dolu, duygusallık zindanından hiçbir zaman yırtamadın. Söylediğin her şey sahte ve yalan dolan, babanın paltosu içindeki bu iki büklüm halin de sahtelikten ve yalan dolandan ötürü, dedim. Ben dünyada babamın bir giysisini üzerime geçirmezdim, asla, sense elli iki

yaşında hâlâ babanın pejmürde paltosunu giyiyorsun. Çoktan kafana dank etmeliydi, insan hiçbir zaman anaba-basının giysilerine sığınıp gizlenemez. Ama sen babanın paltosunu üzerine geçirip onun içinde büzüştün düpedüz. Ağlayıp sızlamaların iğrenç, dedim. Çocukluktan iğreniyorum. Her şeyden önce de, çocuklukla bağlantılı olan ve daima tutup hayat mahkemesinin önüne getirilen şeyler. Bütün bunlar tiksindirici, dedim. Bu anababaları yâd etmek, tiksinçlikten başka bir şey değil. Bu insanlar huzur bulmayı asla hak etmiyorlar, dedim. Hayatları boyunca da huzur bulamadılar zaten, dedim. *Huzur istiyorum*, babamın (seninkinin de) durmadan söylediği bu cümle, sapkınlıktan başka bir şey değildi. Eminim anababanın evinde, ki hâlâ orada oturuyorsun, alacakaranlık vakti bir ba-şınayken, babanın cart yeşil çoraplarını ayağına geçirip yatağın kenarına oturuyor, Matterhorn'a tırmanmakta olduğunu farz ediyorsun. Cart yeşil kukuleta da kafanda, annenin sana ördüğü, böyle düzinelerce kukuleta ördü sana, benimkinin de düzinelerce cart kırmızı ördüğü gibi. Cart kırmızı, kaza durumunda görülsünler diye, haklı değil miyim, dedim, cart yeşiller de kafalarına bunu takanlar göze batmasın diye. Ne zevksizlik, yatağın kenarında oturuyorsun, dilin dışarıda, dedim, ayağında cart yeşil dağcı çorapları, kafanda dağcı kukuletası, Matterhorn'a tırmanırmış gibi yapıyorsun, daha da incesi, dedim, Ortler'e. Matterhorn'la kendince bir oyun oynuyorsun, Ort-ler'le de, muhtemelen annen de seninle birlikte oynuyor.

Tahmin edebiliyorum, annen bunu yaparken kendinden geçiyordun Tepede de haykıra haykıra birbirinizi suçlamaktan başka bir şey yapmıyorsunuz. Sen cart yeşil çorap ve cart yeşil kukuletalar ailesindensin, dedim, ben cart kırmızı ailesinden. Annem babam öldüğünde bir kutu ve iki şifonyer dolusu yüzlerce cart kırmızı dağcı kukuletası buldum, dedim, yüzlerce de kırmızı dağcı çorabı. Hepsini annem örmüş. Annem babam binlerce yıl dağlara tırmanabilirlermiş bu cart kırmızı kukuletalar ve cart kırmızı çoraplarla. O cart kırmızı kukuletaların ve çorapların hepsini yaktım, dedim. Annemin bu cart kırmızı kukuletalarından birini kafama geçirdim ve geri kalan bütün hepsini bu kılıkta yaktım, kahkahalar, kahkahalar, mütemadiyen kahkahalar atarak, dedim. Herhalde dedim senin annen de bir o kadar cart yeşil kukuleta ve çorap örmüştür, benimki gibi, ama senin bunları bulup çıkarmaya cesaretin yok, ama eminim evdeki şu ya da bu çekmeceyi açman yeterli, yüzlercesi fışkıracak içinden. Onlarca yıl analarımız bu kukuletaları ve çorapları ördüler. Hatırlıyorsun, mütemadiyen

bu kukuletaları ve çorapları örer dururlardı, dedim, hatırlıyorsun değil mi? Anneni hep cart yeşil çoraplar ve cart yeşil kukuleta örerken görürdüm sizin evde, dedim, kesinlikle bir yerlerde olmalı bu kukuletalarla çoraplar. Yüzlerce cart yeşil kukuleta ve cart yeşil çorap dedim, bir ömür süresince. Anneni hep bu cart yeşil kukuletalarla cart yeşil çorapları örerken gördüm. Hatırlıyor musun, diye sordum. Bunun üzerine dedi ki, hatırlamı-yormuş. Altı trenine binmiş ve burada, Schwarzach-Sankt Veit istasyonunda bağlantıyı kaçırmış. Sırılsıklamım, dedi, iyice baktım ona ve sırılsıklam olduğunu gördüm. Yirmi yıl görmedik birbirimizi, dedim, *meşakkat* lafını söyleyişin hâlâ kafamda net, dedim. Ve benim daima senden daha yüksek sesle konuşuşum. Çok konuşmadık ama ben daima senden daha yüksek sesle konuştum, dedim. Dedim ki, kalk da benimle restorana gel, kesinlikle sıcaktır orası. Hayır, dedi, istemiyormuş, treni gelinceye kadar bankta bekleyecekmiş. İlkin sadece paltosunu tanıdığımı söyledim, çok iyi tanıdığım babasının paltosunu. Hatırlıyor musun nasıl Flims'te gecelemiştik? diye sordum ona. Kafasını iki yana salladı. Hatırlamıyorsun, öyle mi? diye sordum. Hayır, dedi ve sonra, son derece sakin ve çok cılız bir sesle ekledi; *hiçbir şeyi hatırlamıyorum.*

Alev Alev Yandı, Kül Oldu. Sabık Bir Arkadaşa Gezi Raporu

Biliyorsunuz, dört aydan uzun bir süredir kaçıyorum, ama size ima ettiğim gibi Güney'e değil de Kuzey'e doğru, sonuç olarak sıcak cezbetmedi de beni soğuk cezbetti, *mimari* değil, sevgili mimar ve inşa sanatçısı, *tabiat* cezbetti, sahiden de o gayet kendine özgü *Kuzey tabiatı*, size sık sık bahsettiğim, *Kutup dairesi tabiatı* denen şey, konu üzerine otuz yıl önce bir yazı yazmışlığım var, kimseye göstermediğim sayısız yazılardan biri, hiçbir zaman yayımlamayı düşünmediğim, sadece imha etmeyi düşündüğüm, çünkü son zamanlarda yeniden yaşamaya karar verdim, varoluşumu yalnızca uzatmaya karar vermedim, doludizgin ya-şayip gideceğim sevgili mimar, sevgili yapı sanatçısı, sevgili yüzey şarlatanı. Tabir caizse gizlice çığır açarak, çok gizliden gizliye, beyefendi. Önce size ne olursa olsun bir daha asla yazmamayı düşünmüştüm, çünkü ilişkimiz yıllar içinde gerçekten, geri döndürülmez biçimde sona ermiş gibi geliyor bana, her şeyden önce de kafaca sona ermiş gibi geliyor, bir daha sizle ilişki kurmamak, niyetim buydu, tabiatiyle size tek satır dahi yazmamak da, çünkü bundan sonra size yazılacak tek satır bile bana nicedir tam bir saçmalık gibi geliyor, kime yazacağım ki, bir zamanlar onyıllar boyu dost, fikir arkadaşı olmuş, ama neticede gene onyıllar boyu sadece düşman, düşünceme, düşünme biçimime, varoluşuma ki fikri bir varoluştan başka bir şey değil, düşman birine. Size Viyana ve Madrid'de, nihayet Budapeşte ve Palermo'da birçok mektup yazmıştım, ama bu mektuplar yollanmadı, gerçekten de zarflara adres yazıldı pul yapıştırıldı ama postaya verilmedi, berbat bir zevksizliğin kurbanı olmamak için. Mektupları imha ettim ve kendi kendime size tek satır dahi yazmayacağıma yemin ettim, başka herkese de tek satır yazmayacağım. Kendime yazışmayı yasakladım. Bu yüzden yıllardır Avrupa ve Kuzey Amerika'da seyahat ediyorum, mümkünse *faydasız bir delilik* içinde, siz olsanız öyle derdiniz, bağlantı yok, yazışma yok, çünkü yıllarca kendi kendimi bundan men ettikten sonra haberleşme yetim birden tükeniverdi. *Kendi içime* kaçtım tabir caizse ve *bir daha oradan dışarı* çıkmadım. Ama bu dönemin benim için abesle iştigal olduğunu söyleyemem. Uzun lafın kısası *Times* için bir sürü yazı yazdım, tabii yayımlanmadı bunlar, *Times*'a yollamadım çünkü, ondan önce kelimenin en gerçek anlamıyla Oslo'ya demir atmıştım. Oslo sıkıcı bir şehir, ordaki insanlar gündelik işlerle meşguller, zihinlerini çalıştırmıyorlar, hiç

ilginç değiller, bütün Norveçliler gibi hatta, ama bu daha sonra edindiğim bir tecrübe aslında, Murmansk irti-faına ulaştıktan sonra. Orta Avrupa'da bugüne kadar hiç bilinmeyen bir köpek cinsini, *Schaufler* köpeklerini orada tanıdım, bunun dışında yemekler kötü, Norveçlilerin sanat zevki berbat. Kesinlikle felsefeyle alakası olmayan, her türlü düşüncenin en kısa zamanda boğulduğu bir ülke. Mosjöhn'de, fakir halkın piyano çalarak can sıkıntısını gidermeye çalıştığı bir kentteki huzurevinde denedim bunu; denilene göre Mosjöhn'de her iki aileden birinin piyanosu varmış, ben dahi ilk geceyi geçirdiğim, daha doğrusu *at-tattığım* evde kuyruklu bir Bösendorfer gördüm ve dinlemek zorunda kaldım, akordu o kadar bozuktu ki, en pespaye müzik mesela Schubert bile bunda çalındığında ilginç oluyordu; akortsuz piyanoları sayesinde Mosjöhn'lü-ler, hatta tahmin ediyorum bütün Norveçliler, *günümüz modern müziği* denen şeyin ne olduğu konusunda bir fikir edinmiş bulunuyorlardı, yani demek istediğim az çok mecburen, çünkü konudan tamamen bihaberler. Ama geleceğime dair hemen hemen bütün umutları yok eden ve bedelini gereğinden fazla kürk başlık, keçe terlik ve keçe çizme ve, nasıl diyeyim, mümkün olan en garip piyano yorumları şeklinde ödeyip tükettiğim Norveç maceraları değil bana size bu satırları yazdıran. Bir rüya gördüm, siz de rüya toplayıcısı olduğunuz için, hakkınız olan, Rotter-dam'da görülmüş bu rüyamı sizden sakmmak istemedim, çünkü bildiğiniz gibi kayıtsız şartsız bir bilim teşvikçisi ve bilim dostuyum, özellikle de sizin biliminizin, dolayısıyla, ilişkimizin tamamıyla soğumasını da es geçerek size Rot-terdam'da gördüğüm bu rüyayı sunuyorum. Oslo'yu terk edip bir süre Lübeck, Kiel ve Hamburg'da kaldıktan, bir iki haftayı da Norveç'te olduğu gibi bakıcı, yani aslında *deli güllabicisi* olarak şansımı denediğim iğrenç Brugges'de geçirdikten sonra gördüm bu rüyayı ve *aklıma da yazdım*, çünkü bildiğiniz gibi, günbegün rüya görüyorum ama günbegün gördüğüm bütün rüyaları aklıma yazmıyorum. Gerçekten gördüğüm ve aklıma yazılmış o kadar az rüya var ki! Bildiğiniz gibi, yıllardır, *Avusturya'dan daha iyi bir beldeye* kaçış halindeyim ve Avusturya'ya da kesinkes geri dönmek istemiyorum diye düşünüyorum, meğerki buna zorla mecbur edilmeyeyim. O yüzden seyahat ediyorum, daha doğrusu, yıllardır Avrupa'da ve bildiğiniz gibi Kuzey Amerika'da sağda solda sürtüp planlarımı, tam ifadesiyle varoluş felsefesinden kaynaklanan planlarımı gerçekleştireceğim bir yer arıyorum, onlardan size, sık sık, sabrınızı tüketene kadar bahsetmiştim, bilhassa Güney Tirol'de, bilhassa Ritten'de. Oxford beyni olmak istemediğim için,

ya da Cambridge beyni; büyük gayret göstererek üniversitelerden uzak durmalı, dedim kendi kendime son yıllarda, ve bildiğiniz gibi yıllardır da akademik içerikli bütün kitaplardan kaçmıyor, felsefeye bulaşmıyorum, olabildiğince, edebiyata bulaşmıyorum, olabildiğince, genelinde okunacak her şeyden olabildiğince, bu okunacak şeylerin beni deli, zırdeli etmesinden ve sonunda itlaf edilmekten korktuğumdan; Avrupa ve Kuzey Amerika'da gezinmenin zorlukları da tam bu yüzden. Asya'dan her zaman müthiş korktum, Hindistan gezim de mutlak bir fiyaskoyla sonuçlanmıştı biliyorsunuz çünkü biliyorsunuz, nahif bünyeliyim. Latin Amerika da çok moda oldu, bunu da itici buluyorum, bütün Avrupa oraya gidip sosyal ve sosyalist yardımseverlik kisvesine bürünüyorlar, aslında bu bir tür tiksindirici Hıristiyan-sosyal Avrupalı işgüzarlığı sadece. Avrupahlar ölesiye sıkılıyorlar ve bu öldürücü Avrupa sıkıntısından kurtulmak için her yerde *Üçüncü Dünya* denilen şeye sardırıyorlar. Misyoner ruhu dünyaya bugüne kadar hep mutsuzluk getiren, tüm dünyayı krizlere sürükleyen bir Alman fazilet-szz-liği. Kilise insanı bıktıran *Tanrı Babamız* ile Afrika'yı zehirledi, şimdi sıra Latin Amerika'yı zehirlemeye geldi. Katolik kilisesi dünyayı zehirliyor, dünyayı yıkıyor, dünyayı yok ediyor, gerçek bu. Ve bizzat Alman da durmadan kendi sınırları dışındaki bütün dünyayı zehirliyor ve bütün bu dünya ölümüne zehirlenmeden rahat vermeyecek. İşte ben de Afrika ve Latin Amerika'dakilere yardım etmek isteme *düşkünlüğümden* çoktan vazgeçip tamamen *kendi içime çekildim.* Asırlardır yalan dolanla dolu dünyamızda insanlara yardım etmenin yolu yok. İnsanlara olduğu gibi dünyaya da yardım etmenin yolu yok, çünkü ikisi de baştan aşağı *yalan dolan.* Ama siz bunu zaten biliyorsunuz benimle ilgili olarak, konu da bu değil. Olay şu, size sadece bugün gördüğüm rüyayı yazmak, yani aktarmak istedim, faydası olur diye düşündüğümden. Oradan, dünyanın en çirkin ve gülünç ülkesi Avusturya'dan kaçtığım için çok yoğun bir Avusturya rüyası gördüm. Bu ülkede insanların hep güzel ve hayranlık verici buldukları ne varsa sadece iğrenç ve gülünçtü, evet hep tiksindiriciydi, ben bu Avusturya'da kabul edilir bir yan bulamadım. Ülkem hep sapkın bir çoraklık ve korkunç bir duyarsızlık olarak göründü bana. Sadece gri, kötürüm şehirler ve insanı yıldıran bu manzara içinde hain ve yalancı ve alçak insanlar. Bu şehirleri öyle kötürümleştiren, bu toprağı o kadar çoraklaştıran, bu insanları o kadar hain ve alçak yapan *ne* idi, anlaşılamıyor-du. Manzara da insan kadar haindi, öyle kötürüm, öyle alçak, o da beriki gibi tamamen, ölümüne yıldırıcı, açık söylemek gerekirse.

İnsanlara bakıyordum, çehreleri olması gereken yerde alçak suratlar vardı, gazeteleri açıyordum, onlarda yazılı-basılı olan duyarsızlık ve alçaklıktan kusasım geliyordu, gördüğüm, duyduğum her şey, ayırdı-na varmak zorunda olduğum her şey midemi bulandırıyordu. Haftalarca bu iğrenç Avusturya'yı görmeye ve duymaya mahkûmdum, açık söylemek gerekirse, sonunda bu duyma ve görmenin verdiği ölümüne umarsızlıktan bir deri bir kemik kaldım: bu Avusturya'ya duyduğum tiksintiden bir lokma yiyemez, bir yudum içemez olmuştum. Ne yana baksam sadece çirkinlik ve alçaklık görüyordum, çirkin ve riyakâr ve alçak bir doğa ve çirkin ve alçak ve riyakâr insanlar, bu insanların mutlak kirliliği ve alçaklığı ve rezilliği. Ve sanmayın ki, sadece hükümeti ve tabir caizse Avusturya'nın kaymak tabakası denen şeyi görüyordum, *AvusturyalI olan her şey* benim için çirkinliğin, aptallığın, iticiliğin doruğuydu. *Ağır hasar görmüş vaziyette* sizin kullanacağınız tabirle, nihayet bu çirkin ve alçak ve aptal Avusturya'yı baştan başa defalarca, altını çizeyim, hep yaptığım gibi nefes nefese katettikten sonra, Salzburg Haunsberg'de bir kayanın üzerine oturup aşağıyı, sakinleri tarafından tamamen işe yaramaz hale getirilmiş, mimarlar, meslektaşlarınız tarafından tamamen mahvedilmiş, ama hâlâ sapkın kendini beğenmişliğinde demlenen Salzburg'u seyrettim. AvusturyalIlar kırk, elli yıl içinde Avrupa'nın bir mücevheri olan bu şehri ne hale getirdiler? diye düşündüm, kayanın üzerinde oturduğum yerde. Yekpare bir mimari çirkinlik abidesi ki, Yahudiler-den ya da yabancılardan nefret eden Katolik ve nasyonal sosyalist Salzburglular, korkunç deri pantolonları ve mahalli kıyafetleriyle bu şehirde on binler halinde oraya buraya koşuşturuyorlar. Salzburg, Haunsberg'deki kayanın üzerinde tabir caizse dünya yorgunluğundan uyuklamış olmalıyım ki beyefendi, birden Viyana, Kahlenberg'de gözlerimi açtım. Ve, tahmin edin bakalım sayın mimar ve yapı sanatçısı, uyandıktan sonra Kahlenberg'den nasıl bir manzara gördüm, Salzburg, Haunsberg'deki gibi kayanın üzerinde değil, onun yerine Himmelstrasse, Cennet Sokağı denen yerin yukarı kısmında çürük bir tahta bankın üzerinde otururken: bu gayet itici, sonuçta hâlâ vahşice pis kokular saçan Avusturya ve onun bayağı ve alçak insanları ve dünyaca ünlü kilise ve manastır ve tiyatro ve konser binaları gözlerimin önünde alev alev yandı, kül oldu. Burnumu tuta tuta, ama gözlerim ve kulaklarım sonuna kadar açık olarak ve muazzam bir algılama şehvetiyle, onun yavaş yavaş ve mümkün olan en teatral biçimde gözümüm önünde yanıp gidişini seyrettim, ta ki artık sarılı karalı, derken yapışkan külden meydana gelen grili karalı, pis

kokulu bir yüzey oluncaya kadar, ötesi yok. Bu pis kokulu külrengi-kara yangın yerinde, Avusturya hükümetinden, bildiğiniz gibi dünyanın en aptal hükümeti olan Avusturya hükümetinden ve her zaman dünyadaki en en şık şıkırdım din adamları olan Avusturya Katolik kilisesi ruhban sınıfından geriye kalmış artık zar zor seçilen Hıristiyan Sosyalist ve Katolik ve nasyonal sosyalist artıklar da gördükten sonra, ferahlayıp şöyle derin bir nefes aldım, öksürerek de olsa. O kadar ferah bir nefes aldım ki, uyanmışım. Verilmiş sadakam varmış ki Rotterdam'da, bildiğiniz gibi bana bir sürü sebepten dolayı bütün şehirler arasında en yakın, hem de en sevilesi gelen o şehirde. Bu gülünç Avusturya onyıllardır katiyen sözü edilmeye değmez bir yer ise de, sanıyorum onyıllar sonra onu bir kere daha rüyada gördümse, bu her şeyden önce, diye düşünüyorum, size ilginç gelecektir.

1

Gickelhahn Tepesi: Goethe'nin "Über Ailen Gipfeln ist Ruh" (Bütün Tepelerde Sükûnet Var) adlı şiirine esin kaynağı olan yer. Bernhard, aynı isimli bir tiyatro oyununda, oyunun başkişisi Moritz Meister aracılığıyla Goethe yi (ve biraz da Thomas Mann'ı) ti'ye almıştır, (ç.n.)